

Śląska Biblioteka Publiczna

43206

II

PL.

SPRAWOZDANIE

ŚWIATOWEGO ZWIĄZKU POLAKÓW Z ZAGRANICY

Z A C Z A S

OD DNIA 1 GRUDNIA 1936 ROKU
DO DNIA 30 LISTOPADA 1937 ROKU

83

NAKŁADEM ŚWIATOWEGO ZWIĄZKU POLAKÓW Z ZAGRANICY

W A R S Z A W A — 1 9 3 8

K 2 f

1328
38

43206
II

Wykonano
w Zakładach
Graf.-Introlig.
J. Dziewulski
Warszawa
Senatorska 10

X 112400
43206 II

Dear
Two Przyj. Nank na Wosku
Katowice 6 VI 1838

5,00

S Ł O W O W S T Ę P N E.

Cechą ósmego kolejnego sprawozdania z prac naszej instytucji jest niewątpliwy, rzucający się w oczy postęp i rozwój działalności agend wykonawczych, oraz zdobytych osiągnięć w tych pracach.

Jeżeli rzucimy okiem porównawczo na pewne cyfry pierwszego sprawozdania Rady Organizacyjnej Polaków z Zagranicy z roku 1930, na przykład w zakresie udzielonych pomocy kulturalno-oświatowych, których wtedy przesłano na tereny w ogólnej ilości 500 sztuk, z liczbą, podaną w niniejszym druku sprawozdawczym, która dochodzi ćwierć miliona, jeżeli się zważy, że w ostatnim roku sprawozdawczym liczba stypendystów i młodzieży, która bezpośrednio była pod opieką, czy na wyszkoleniu w Światowym Związku Polaków z Zagranicy, doszła do 652, jeżeli się wreszcie uwzględni, że już posiadamy, doskonale rozbudowany Ośrodek Wychowawczy i że już przystąpiliśmy do budowy własnego gmachu Polonii Zagranicznej — to z zadowoleniem uznać można, że prace nasze rozszerzamy, ulepszymy i stale rozwijamy.

Im większy zakres prac obejmujemy, tym więcej zdajemy sobie sprawę, że w stosunku do istniejących istotnych potrzeb na terenach jest to akcja niewystarczająca, że potrzeby życia wymagają stale zwiększającego się wysiłku z naszej strony. Bo cóż może znaczyć tak pokaźna na pozór liczba $\frac{1}{4}$ miliona pomocy kulturalno-oświatowych w stosunku do liczby żyjących poza granicami państwa ośmiu milionów Polaków. Tak samo jak nikły, mimo wielkich wysiłków, uzyskaliśmy dotychczas procent młodzieży polskiej z zagranicy, którą gościć i przekształcać możemy w kraju.

Uzyskane wyniki muszą być dla nas stale jedynie bodźcem do dalszej, coraz bardziej intensywniej pracy, abyśmy mogli Polonię Zagraniczną podciągnąć do takiego stopnia wzwyż, żeby nabrała pewności, iż nic z tego, co polskie, nie zostanie zatraczone.

Najważniejszym i najistotniejszym jednak zagadnieniem przy rozpatrywaniu sprawozdania naszego musi być pytanie, jaki jest stosunek wysiłku dokonywanego do wyników, uzyskiwanych na poszczególnych terenach. Odpowiedź na to pytanie będziemy mogli uzyskać dopiero w dalszej przyszłości. I w obliczu tej przyszłości — w poczuciu odpowiedzialności za nią — rozumiemy, że stale i systematycznie wzmacniać musimy prace w kraju dla dobra Polonii Zagranicznej i że wtedy oczekiwać możemy takiego samego, a może nawet wzmocnionego jeszcze, stosunku do Sprawy rodaków naszych z poza granic Rzeczypospolitej.

I. DZIAŁALNOŚĆ WŁADZ ŚWIATOWEGO ZWIĄZKU POLAKÓW Z ZAGRANICY

1. WŁADZE KIEROWNICZE.

Prezydium Rady Naczelnej.

Pracami Światowego Związku Polaków z Zagranicy kierowało Prezydium Rady Naczelnej, wybrane na okres sprawozdawczy na III sesji Rady Naczelnej w styczniu 1937 r. w Warszawie w składzie niezmienionym, a mianowicie:

Prezes — Marszałek Władysław Raczkiewicz,
Wiceprezesi — Dr. Bronisław Hełczyński,
 „ Dyr. Stefan Szwedowski,
 „ Dyr. Mieczysław Fularski,
Sekretarz i Dyrektor Biura — Stefan Lenartowicz,
Członkowie — Kurator Wiktor Ambroziewicz,
 „ Red. Ferdynand Goetel,
 „ Dyr. Stanisław Paprocki,
 „ Posł. Wanda Pełczyńska,
 „ Dyr. Adam Stebelski,
 „ Dyr. Michał Pankiewicz,
 „ Prof. Juliusz Szymański (jako b. prezes Rady Organizacyjnej Polaków z Zagranicy),
 „ Dyr. Józef Jakubowski (jako przewodniczący Komitetu Gospodarczego bierze stały udział w pracach Prezydium).

Uwaga: Prezes i Sekretarz Rady Naczelnej są wybierani przez Plenum Walnego Zjazdu Polaków z Zagranicy na okres 5-letni. Pozostali członkowie Prezydium są wybierani przez Plenum Rady Naczelnej na okres 1 roku.

Prezydium Rady odbyło w okresie sprawozdawczym 10 posiedzeń, w tym 5 w gronie ścisłym. Stale rozrastający się zasięg prac Związku spowodował, że obok zagadnień bieżących, związanych z działalnością Światowego Związku, Prezydium poświęcało dużo czasu na rozpatrywanie wyników badań oraz możliwości realizacji zamierzeń i planów poszczególnych Komitetów, a mianowicie: Komitetu Wychowania Narodowego Młodzieży Polskiej z Zagranicy, Komitetu Gospodarczego, Komisji Pracy wśród Kobiet Polskich z Zagranicy.

Poza tym, na posiedzeniach Prezydium były szeroko omawiane sprawy: budowy Ośrodka Wychowawczego w Groniku pod Zakopanem, Komitetu Budowy Domu Polonii Zagranicznej im. Marszałka Józefa Piłsudskiego w Warszawie, oraz kwestie związane z ustaleniem Odznaki Honorowej Światowego Związku Polaków z Zagranicy.

Cechę charakterystyczną prac prezydialnych w okresie sprawozdawczym stanowiło rozpatrywanie większości zagadnień pod kątem przygotowań do zbliżającego się III Zjazdu Polaków z Zagranicy, a w pierwszym rzędzie prac Komisji dla badania wykonania uchwał i wniosków Zjazdów i Rady Naczelnej Związku, tzw. Komisji Wniosków.

Doceniając w pełni doniosłość bezpośrednich kontaktów z poszczególnymi ośrodkami polskimi za granicą, członkowie Prezydium odbyli 12 wyjazdów do różnych skupisk polskich w Europie, przy czym omówiono i załatwiono szereg istotnych spraw bezpośrednio z miejscowymi naczelnymi organizacjami polskimi.

Na zaproszenie Prezydium, 3 osoby z poza Światowego Związku wygłosiły na zebraniu Prezydium sprawozdania z pobytu na terenach Polonii Zagranicznej. Ponieważ w okresie sprawozdawczym odbył się szereg kursów Związku poza terenem Warszawy, członkowie Prezydium z Prezesem Marsz. Raczkiewiczem i Wiceprezesem Helczyńskim na czele wizytowali większość tych skupisk, utrzymując w ten sposób bezpośredni kontakt z przebywającymi w Polsce przedstawicielami Polonii Zagranicznej.

Komisja Rewizyjna.

Komisja Rewizyjna urzędowała w okresie sprawozdawczym w składzie wybranym przez II Zjazd Polaków z Zagranicy. W okresie sprawozdawczym Komisja sprawdziła księgowość i zatwierdziła bilans Związku za okres od 1 kwietnia 1936 r. do 31 marca 1937 r.

Sąd Organizacyjny.

Sąd Organizacyjny nie był czynny w okresie sprawozdawczym z powodu zupełnego braku spraw, podpadających pod jego kompetencję.

2. KOMITETY I KOMISJE.

W celu pogłębienia współpracy społeczeństwa polskiego z Polonią Zagraniczną, w okresie sprawozdawczym czynne były następujące Komitety i Komisje:

a) stałe:

1. **Komitet Wychowania Narodowego Młodzieży Polskiej z Zagranicy** pod przewodnictwem p. Kuratora Wiktora Ambroziewicza, działał na podstawie regulaminu, uchwalonego na II Zjeździe Polaków z Zagranicy.

2. **Komitet Gospodarczy** pod przewodnictwem p. Dyr. Józefa Jakubowskiego spełniał rolę organu doradczego w dziedzinie życia gospodarczego Polonii Zagranicznej. Powołana przez Komitet Gospodarczy Komisja Kursu Eksportowego prowadziła, jak i w latach ubiegłych, Kurs Eksportowy.

3. **Komisja Pracy wśród Kobiet Polskich z Zagranicy** pod przewodnictwem p. Posł. Wandy Pełczyńskiej rozwinęła w okresie sprawozdaw-

czym znacznie swoje prace, obejmując coraz szersze dziedziny życia Polek zagranicą. W związku z tą rozbudową prac Komisji, w Biurze Światowego Związku powstał w okresie sprawozdawczym specjalny referat spraw ko-
biec ch.

4. **Komisja Stypendialna** pod przewodnictwem p. Kuratora Wiktora Ambroziewicza zatwierdza kandydatów na stypendia, przyznawane przez Światowy Związek.

b) niestałe:

1. **Komitet Budowy Domu Polonii Zagranicznej im. Marszałka Józefa Piłsudskiego w Warszawie**, pod przewodnictwem p. Dra Bronisława Helczyńskiego, załatwiał w okresie sprawozdawczym wszystkie sprawy, związane z uzyskaniem parceli pod budowę Domu, wstępnymi przygotowaniami, rozpisaniem i rozstrzygnięciem konkursu itd.

2. **Komisja Prawników R. P. dla współpracy z Prawnikami Polakami Zagranicą** pod przewodnictwem p. Prezesa Helczyńskiego powstała w listopadzie 1937 r., wobec czego nie mogła jeszcze rozwinąć żywszej działalności.

3. **Komisja Wniosków** pod przewodnictwem dyr. A. Stebelskiego, powołana dla badania wykonania uchwał Zjazdów i Rady Naczelnej Światowego Związku, w okresie sprawozdawczym odbyła szereg posiedzeń poświęconych realizacji wymienionych uchwał.

4. **Kolegium Odznaki Honorowej Światowego Związku Polaków z Zagranicy** pod przewodnictwem p. Marszałka Raczkiewicza odbyło w okresie sprawozdawczym posiedzenia, poświęcone opracowaniu regulaminu Odznaki Honorowej.

Większość Komitetów i Komisji posiada szereg sekcji. Szczegółowe sprawozdania z działalności poszczególnych Komitetów są umieszczone w dalszej części niniejszego sprawozdania.

II. ORGANIZACJA BIURA I PRAC ŚWIATOWEGO ZWIĄZKU POLAKÓW Z ZAGRANICY.

a) **Uwagi ogólne.** Na czele Biura stoi Sekretarz Rady Naczelnej, p. Stefan Lenartowicz, który jednocześnie kieruje pracami Biura w charakterze Dyrektora. Zastępcą Dyrektora jest Wicedyrektor Biura p. Tadeusz Kowalski.

W okresie sprawozdawczym Biuro posiadało następującą organizację:

1. Referat Studiów;
 2. Wydział Terenowy, dzielący się na referaty: Europejski, Amerykański (pozaeuropejski) i Gospodarczy;
 3. Wydział Organizacyjny, dzielący się na referaty: Organizacyjno-Wychowawczy (sprawy wychowawcze, Kurs Wiedzy o Polsce i całokształt spraw młodzieżowych); Oświatowo-Kulturalny (organizacje oświatowo-kulturalne, sprawy szkolne i kobiece); Sportowo-Turystyczny (sprawy sportu, wychowania fizycznego i turystyki);
 4. Wydział Prasowy, dzielący się na referaty: Wydawnictw Periodycznych, Książki i Propagandowy (sprawy propagandy, radia i filmu);
 5. Wydział Administracyjny, dzielący się na referaty: Kancelaryjny, Buchalteryjny i Składowicę Materiałów Kulturalno-oświatowych.
- Biuro zatrudniało w okresie sprawozdawczym 45 pracowników.

b) Referat Studiów.

W bieżącym okresie sprawozdawczym powstała nowa komórka w Biurze Światowego Związku pod nazwą Referatu Studiów, który ma na celu przede wszystkim kompletowanie wszelkich danych, dotyczących stanu posiadania, organizacyjnego, ilościowego oraz rozmieszczenia Polonii Zagranicznej. W tym celu w Referacie Studiów została założona specjalna ewidencja Polonii Zagranicznej oraz Archiwum materiałów źródłowych, dotyczących wszelkich przejawów życia polskiego zagranicą.

Ponadto Referat Studiów ma pod swoją opieką bibliotekę Światowego Związku, w ogólnej ilości ponad 2.500 tomów. Z biblioteki Związku zostały wydzielone 2 biblioteczki podręczne, jedna dla słuchaczy Kursu Wiedzy o Polsce w ilości 430 tomów, i druga dla Ośrodka Wychowawczego w Grozniku w ilości 320 tomów.

Referat Studiów został zorganizowany jako zaczątek przyszłego Biura Studiów, które na podstawie zgromadzonych, a w przyszłości kompletnych,

danych o Polonii Zagranicznej, będzie w możności przystąpić do źródłowego opracowania poszczególnych zagadnień Polonii Zagranicznej.

Jako czynność uzupełniającą Referat Studiów prowadzi protokoły wszelkich posiedzeń Władz, Komitetów lub Komisji Światowego Związku, oraz bierze udział w pracach tych instytucji.

c) **Wydział Terenowy** obejmuje w swojej kompetencji całość spraw i zagadnień, związanych z poszczególnymi terenami Polonii Zagranicznej, koncentrując w sobie całość współpracy społeczeństwa polskiego z Polonią Zagraniczną.

Prace Wydziału Terenowego są ściśle związane z wszelkimi akcjami, przeprowadzanymi na poszczególnych terenach Polonii Zagranicznej zarówno w dziedzinie oświatowo-kulturalnej, jak i gospodarczej. Wszelkie przejawy polskiego życia społecznego zagranicą znajdują swój oddźwięk w tym Wydziale, który jest w stałym kontakcie ze wszystkimi naczelnymi organizacjami polskimi zagranicą oraz z poszczególnymi działaczami i nawet organizacjami lokalnymi.

Dokładne sprawozdanie z działalności Wydziału Terenowego przekraczałoby ramy niniejszego sprawozdania, gdyż nie można oddzielić prac Wydziału od całokształtu zagadnień życia społecznego Polonii Zagranicznej.

Dla tych powodów, odpowiednie sprawozdanie z całości życia organizacyjno-społecznego Polonii Zagranicznej oraz z akcji Wydziału Terenowego ukaże się w osobnym opracowaniu w czasie III Zjazdu Polaków z Zagranicy, obejmując okres pięciolecia od II do III Zjazdu.

Ponadto Wydział posiada specjalny Referat Gospodarczy, czuwający nad stałym rozwojem życia gospodarczego Polonii Zagranicznej, oraz będący stałym łącznikiem pomiędzy czynnikami gospodarczymi polskimi w kraju i zagranicą.

d) **Wydział Organizacyjny** jest najobszerniejszym działem Biura, gdyż koncentruje w sobie wszelkie sprawy młodzieżowe, szkolne, naukowe, prowadzi wszystkie kursy, urządzone przez Światowy Związek dla Polaków z Zagranicy itd.

W okresie sprawozdawczym w Wydziale został utworzony specjalny Referat Spraw Kobietych, którego brak dawał się dotkliwie odczuwać w poprzednich latach.

e) **Biuro Prasowe** — prowadzi całość akcji prasowo-propagandowej Związku. Poza wydawnictwami periodycznymi Biuro to kieruje akcją propagandy książki polskiej zagranicą, sprawami filmowymi i radiowymi. Posiadając gęstą sieć korespondentów we wszystkich ośrodkach polskich zagranicą, Biuro Prasowe spełnia doniosłą rolę informatora społeczeństwa polskiego o życiu Polonii Zagranicznej.

Ponadto dzięki akcji prasowej Biura Prasowego poszczególne tereny są informowane o życiu i najważniejszych wydarzeniach, jakie mają miejsce we wszystkich zorganizowanych skupiskach polskich na świecie.

Wreszcie żywy kontakt z całą polską prasą zagranicą ułatwia Światowemu Związkowi przez Biuro Prasowe propagowanie całego szeregu swych idei i zamierzeń.

f) **Wydział Administracyjny** prowadzi rachunkowość i kasę Biura, Administrację wydawnictw periodycznych i książkowych oraz Składnicę materiałów kulturalno-oświatowych. Ten ostatni dział wysuwa się na pierwsze miejsce w pracy Wydziału, gdyż bogato zaopatrzona Składnica posiada możliwość zaspokajania w znacznym stopniu zapotrzebowań organizacji polskich z zagranicy na wszelkiego rodzaju materiały kulturalno-oświatowe. Należy tu zaznaczyć, że dzięki specjalnym umowom z wydawcami i producentami tych materiałów, Światowy Związek jest w możności udzielania Polonii Zagranicznej daleko idących zniżek od cen rynkowych.

2. Kontakty z terenami.

W okresie sprawozdawczym znacznie ożywiły się kontakty Światowego Związku z Polonią Zagraniczną. Poza omówionymi w rozdziale I wyjazdami członków Prezydium Rady Naczelnej za granicę, dyrektorzy i kilku pracowników Biura wyjeżdżało do różnych skupisk polskich za granicą w celu przeprowadzenia pewnych akcji instrukcyjnych lub też bezpośredniego omówienia z miejscowymi działaczami polskimi tych spraw, które w drodze korespondencyjnej nie mogą być dobrze załatwione.

Poza tym wobec zwiększenia ilości wycieczek Polaków z zagranicy, Światowy Związek miał możliwość przeprowadzenia szeregu rozmów z uczestnikami tych wycieczek oraz zadzierzgnąć z nimi stałe kontakty. Kładąc duży nacisk na stosunki osobiste z działaczami polskimi z zagranicy, Światowy Związek ma do zanotowania w okresie sprawozdawczym znaczne zacieśnienie więzów z szeregiem przedstawicieli poszczególnych środowisk Polonii Zagranicznej. Można zatem stwierdzić, że ilość osób bezpośrednio współpracujących ze Światowym Związkiem znacznie wzrosła w ciągu okresu sprawozdawczego.

III. AKCJA WYCHOWAWCZA.

1. Ośrodek Wychowawczy w Groniku.

Ośrodek Wychowawczy w Groniku pod Zakopanem* powstał w okresie sprawozdawczym i w sezonie letnim, skupił w sobie większość kursów zorganizowanych przez Związek, o ogólnej liczbie przeszło 320 uczestników. Praca w Ośrodku była podzielona na 2 zasadnicze działy: kursy i zespoły wychowawcze.

Każdy kurs tworzył odrębną całość i pracował pod opieką fachowych kierowników. W okresie sprawozdawczym odbyły się następujące kursy:

1. Kurs kierowników pracy młodzieżowej;
2. Kurs świetlicowy;
3. Kurs kierowników teatru kukielkowego.
4. Kurs działaczek kobiecych.

Szczegółowe dane o pracy tych kursów są zamieszczone w odpowiednich działach dalszej części tego sprawozdania.

Poza kursami w Ośrodku Wychowawczym został utworzony obóz wypoczynkowy, który zgromadził przeszło 200 osób, zorganizowanych w specjalne zespoły wychowawcze.

Zespoły wychowawcze, były to odpowiednio dobrane grupy młodzieży polskiej z zagranicy, które przybyły do Polski w celu spędzenia tu ferii letnich. W latach ubiegłych młodzież ta była przydzielana do obozów, organizowanych przez różne stowarzyszenia, i nie zawsze miała możliwość dokładnego zaznajomienia się z ideologią i działalnością Związku oraz z zagadnieniami Polonii Zagranicznej. Zbliżenie wzajemne młodzieży polskiej z różnych terenów, uzyskane przez wspólne ulokowanie się w Ośrodku Wychowawczym, dało doskonałe wyniki nie tylko natury wychowawczej, ale przyczyniło się w dużym stopniu do nawiązania ścisłych, bezpośrednich kontaktów pomiędzy poszczególnymi ośrodkami polskimi i przyczyniło się znacznie do wytworzenia poczucia wspólnoty wszystkich odłamów Polonii Zagranicznej.

Ośrodek Wychowawczy był wielokrotnie wizytowany przez członków Prezydium Rady Naczelnej i gościł niejednokrotnie wybitniejszych przedstawicieli społeczeństwa polskiego.

*) Bliższe dane o powstaniu i budowie Ośrodka Wychowawczego w Groniku są zamieszczone w Rozdziale X, punkt 2, niniejszego sprawozdania.

2. Kurs Wiedzy o Polsce.

Jednym z najważniejszych składników akcji szkoleniowej Światowego Związku jest Kurs Wiedzy o Polsce dla młodzieży polskiej z zagranicy w Warszawie. To też w okresie sprawozdawczym, podobnie jak w latach ubiegłych, był on przedmiotem specjalnej troski Światowego Związku. W oparciu o doświadczenia z lat ubiegłych zmieniono program Kursu, me-
tody pracy uległy również pewnej zmianie, przy czym położono specjalny nacisk na pracę samodzielną słuchaczy i zajęcia praktyczne.

Program Kursu został w ten sposób ułożony, by słuchacze nie tylko uzyskali podstawowe wiadomości z kultury dawnej i współczesnej Polski, ale również, aby przeszli przeszkolenie w pracy oświatowo-społecznej. To też obok wykładów na Wolnej Wszechnicy Polskiej w liczbie 320 godzin, obejmujących wykłady z historii Polski, literatury, walk o niepodległość, geografii, etnografii, ustroju, szkolnictwa, sztuki i organizacji Polonii Zagranicznej, rozszerzono ilość wykładów, ćwiczeń i zajęć praktycznych w Instytucie Oświaty Dorosłych, gdzie słuchacze przeszli przeszkolenie w dziedzinie pracy oświatowo-społecznej, z głównym uwzględnieniem metod pracy świetlicowej. Ilość wykładów i ćwiczeń w Instytucie Oświaty Dorosłych, prócz wymienionych wyżej zajęć, przeprowadzono ze słuchaczami kollokwia w ilości 53 godzin.

Uwzględniając słabą nieraz znajomość języka ojczystego u niektórych słuchaczy, zorganizowano przy Wolnej Wszechnicy Polskiej kursy języka polskiego: wyższy i niższy, razem w ilości 100 godzin. W Instytucie Oświaty Dorosłych, prócz wymienionych wyżej zajęć, przeprowadzono ze słuchaczami kollokwia w ilości 53 godzin.

W tresce o należyty poziom naukowy Kurs powierzono prowadzenie wykładów i ćwiczeń wybitnym specjalistom. Naukowym kierownikiem Kursu — podobnie jak w latach ubiegłych — był p. Dziekan prof. Henryk Paszkiewicz.

W uzupełnieniu wykładów i ćwiczeń organizowano w czasie trwania Kursu wycieczki po Polsce, oraz zwiedzanie instytucji i organizacji oświatowo-społecznych w Warszawie i okolicy. W ten sposób słuchacze Kursu mogli bezpośrednio zetknąć się z rzeczywistością polską, zapoznać się naocznie z najważniejszymi zabytkami sztuki polskiej, poznać kraj ojczysty. W okresie sprawozdawczym zorganizowano dla słuchaczy 6 większych wycieczek po Polsce, podczas których zwiedzono następujące miasta: Częstochowę, Katowice, Kraków, Zakopane, Wilno, Troki, Białowieżę, Poznań, Potulice, Toruń, Gdynię i Gdańsk. Niezależnie od wycieczek o charakterze kulturalno-krajoznawczym zorganizowano wycieczki instrukcyjne, związane ściśle z programem pracy w Instytucie Oświaty Dorosłych, a mianowicie: do Mińska Mazowieckiego, Zacisza, Zaborowa i Łowicza.

Wycieczki te, odpowiednio przygotowane i poprowadzone, miały wielkie znaczenie w kształceniu młodzieży polskiej z zagranicy, gdyż obok przeżyć intelektualnych dostarczały jej przeżyć emocjonalnych, dzięki czemu przyczyniły się do skryształizowania pozytywnego stosunku do Macierzy.

Uwzględniając zainteresowania indywidualne słuchaczy, Światowy Związek zorganizował lub ułatwił przeszkolenia w pewnych specjalnych dziedzinach. I tak w okresie sprawozdawczym przeszkolenie harcerskie

przeszło 21 osób, muzyczne 2 osoby, dziennikarskie 24, szybowcowe 5, w pracy wiejskiej 2 itp.

W celu uzyskania jak najlepszych wyników pracy na Kursie Wiedzy o Polsce, Światowy Związek dołożył wszelkich starań, by selekcja kandydatów była jak najlepsza. W tym celu zorganizowano Stypendialne Komisje Terenowe, które opiniowały poszczególne podania, spośród których Stypendialna Komisja przy Światowym Związku wybierała najodpowiedniejsze. W b. r. sprawozdawczym przyznano 42 stypendia, które rozdzielono na 11 terenów europejskich i pozaeuropejskich. Prócz stypendystów na Kurs uczęszczało 6 osób, w charakterze wolnych słuchaczy. Wszelkie koszty, związane z pobytem w Warszawie, oraz podróżą z miejsca zamieszkania do Warszawy i z powrotem pokrył Światowy Związek.

Wyniki, osiągnięte przez uczestników Kursu, należy uważać za dobre, gdyż w końcowych egzaminach postęp bardzo dobry uzyskało 17 słuchaczy, dobry 24, dostateczny 4. W porównaniu z rokiem ubiegłym zaznaczył się znaczny postęp. Świadczy to z jednej strony o lepszej selekcji kandydatów, z drugiej o udoskonaleniu metod pracy na Kursie.

Dzięki temu ten ważny odcinek pracy Światowego Związku zyskuje coraz większe uznanie wśród Polonii Zagranicznej, która daje temu wyraz w swej prasie, nazywając Kurs Wiedzy o Polsce Uniwersytetem młodzieży polskiej z zagranicy. Rzeczywiście, słuchacze Kursu wskutek umiejętnego rozłożenia programu prac i starannego doboru materiału uzyskują po ukończeniu najważniejsze wiadomości o Polsce dawnej i współczesnej, powiązane w harmonijną całość, oraz zapoznają się z podstawowymi zagadnieniami pracy kulturalno-oświatowej. W czasie rocznego pobytu w Polsce nastawienie ich do pracy społecznej pogłębia się i wzmacnia się pozytywny stosunek do kraju ojczystego i do zagadnień pracy kulturalno-oświatowej wśród społeczeństwa polskiego w kraju zamieszkania. Ze względu na udział w Kursie uczestników z różnych terenów program nauczania z natury rzeczy nie może uwzględniać wszystkich, tak różnorodnych potrzeb przyszłej pracy terenowej. Jest to już zadaniem absolwentów Kursu, by zdobyty zasób podstawowych i najważniejszych wiadomości o Polsce i umiejętności poprowadzenia pracy społecznej potrafili zużytkować na danym terenie i stać się prawdziwymi przodownikami w życiu kulturalno-oświatowym wśród swego otoczenia.

3. Kurs kierowników pracy młodzieżowej.

Po raz pierwszy w pracy Światowego Związku został zorganizowany w Ośrodku Wychowawczym w Groniku kurs kierowników pracy młodzieżowej, który miał za zadanie przeszkolić kierowników akcji oświatowo-kulturalnej wśród młodzieży polskiej zagranicą. Kurs trwał 24 dni i objął 85 godzin wykładów i zajęć praktycznych. Na zakończenie Kursu odbyła się wycieczka krajoznawcza po Polsce, która dała możliwość uczestnikom poznania zabytków i piękna kraju. Uroczyste zakończenie kursu odbyło się w lokalu Światowego Związku w Warszawie.

Kurs przesłuchało i ukończyło 20 osób, przy czym koszty przejazdów i pobytu na Kursie zostały pokryte przez Światowy Związek.

4. Konferencje młodzieżowe.

Utrzymanie stałego kontaktu z kierownikami pracy młodzieżowej na terenach zagranicznych ma doniosłe znaczenie w układaniu się współpracy Światowego Związku z terenami. Jest to równocześnie warunkiem oddziaływania Światowego Związku na podejmowane przez tereny prace organizacyjno-wychowawcze.

W tym celu została zwołana w dniach 24—26. XI. 1936 r. konferencja akademicka oraz ogólnomłodzieżowa w dniach 15—16. I. 1937 r. W konferencjach tych wzięli udział przedstawiciele Polonii Europejskiej.

Uczestnicy konferencji ogólnomłodzieżowej byli gośćmi, odbywającej się w tym czasie w Warszawie Sesji Rady Naczelnej Światowego Związku.

Na program konferencji złożyły się sprawozdania o sytuacji na terenach, z uwzględnieniem zagadnień organizacyjnych, ideowych i gospodarczych, oraz referaty, wygłoszone przez przedstawicieli Światowego Związku na następujące tematy: „Światowy Związek Polaków z Zagranicy w pracy na terenach”, oraz „Problem zatrudnienia młodzieży polskiej zagranicą”.

Konferencje te, niezależnie od zacieśnienia współpracy z wybitniejszymi działaczami spośród młodego pokolenia, dostarczyły obfitego materiału, ilustrującego stan skupień mniejszościowych i życia Polonii we Francji oraz wskazały na główne niedomogi i potrzeby terenów.

Obydwie konferencje zostały starannie przepracowane przez Światowy Związek i dały wytyczne do dalszej pracy Światowego Związku na odcinku młodzieży polskiej zagranicą.

Należy jeszcze podkreślić duże znaczenie tego rodzaju konferencji, jako platformy zetknięcia się młodzieży polskiej z różnych terenów, mającej doskonałą sposobność wzajemnej wymiany doświadczeń i wskazań, dotyczących wspólnie podejmowanej pracy.

5. Akcja letnia Harcerstwa.

Praca na odcinku młodzieżowym Światowego Związku zazębia się ściśle z pracami Działu Zagranicznego Związku Harcerstwa Polskiego. Ma to duże znaczenie, ponieważ postawiona na właściwej płaszczyźnie współpraca Światowego Związku z kierownictwem pracy harcerskiej zagranicą będzie miała swój refleks w jeszcze silniejszym powiązaniu odcinka harcerskiego z całością życia organizacyjnego w poszczególnych środowiskach polskich zagranicą. Lata ostatnie przynoszą w tej dziedzinie coraz lepsze rezultaty.

W roku sprawozdawczym wszystkie poważniejsze akcje, podejmowane przez Z.H.P., były uzgadniane ze Światowym Związkiem, który również zapraszał przedstawicieli Z.H.P. na organizowane przez siebie imprezy. Współpraca z Z.H.P. znajduje najistotniejszy wyraz w ścisłym współdziałaniu Z.H.P. w akcji szkoleniowej Światowego Związku. W roku przyszłym pragniemy współpracę na tym odcinku jeszcze bardziej zacieśnić, rezultatem czego będzie udział wszystkich uczestników letniej akcji harcerskiej w Ośrodku Wychowawczym Światowego Związku.

Harcerstwo polskie, zajmujące czołową pozycję w życiu młodzieży polskiej zagranicą, kładzie duży nacisk na przygotowywanie kadr przedowniczych i instruktorskich. Szkolenie harcerzy odbywa się zarówno na terenach, jak i w kraju.

W kraju w okresie sprawozdawczym odbyło się siedem kursów dla 72 harcerzy z 9-ciu terenów europejskich i pozaeuropejskich. Z tych ostatnich brali udział w kursach harcerskich stypendyści Kursu Wiedzy o Polsce. W akcji szkoleniowej brało udział 29 instruktorów, pod kierownictwem delegata Wydziału Zagr. Z. H. P., w którego rękach spoczywała całość akcji szkoleniowej.

Programy kursów objęły z jednej strony przeszkolenie ideowe i instrukcyjne uczestników, jako przyszłych pracowników terenowych, z drugiej dały im szereg przeżyć harcerskich i doświadczeń. Nadto pozwoliły im na przygotowanie się i zdobycie stopni młodzieżowych i instruktor-skich.

Na kursie namiestników zuchowych w Górkach Wielkich przeszkolono 2-ch pracowników terenowych. W kursie instruktorskim brało udział 18 osób, zaś w kursie drużynowych brało udział 28.

W programie obu tych ostatnich kursów (instruktorskiego i drużynowych) poruszono zarówno zagadnienia metodyczne i dydaktyczne, jak i podano duży zasób materiału z techniki harcerskiej i wiadomości o Polsce. Nadto drogą metod pedagogicznych, stosowanych przez harcerstwo, jak oddziaływanie, współzawodnictwo, gawędy przy ognisku itp., starano się wpłynąć na ukształtowanie wartości duchowych uczestników, na skryształowanie pojęć etycznych i pogłębienie ideowości. W chwilach wolnych zaznajamiano uczestników z niektórymi wyjątkami literatury polskiej i poezji.

W kursie wodzów zuchowych w Górkach Wielkich uczestniczyło 6 osób. Program kursu obejmował w części teoretycznej zaznajomienie się z ruchem zuchowym, z metodą prowadzenia pracy i zasadami. Z zagadnieniami tymi zaznajamiali się uczestnicy praktycznie na kolonii zuchowej również w szkole harcerskiej w Górkach Wielkich.

W drugim kursie zuchowym wzięło udział 13 uczestników. Na kursie tym położono nacisk na organizację pracy zuchowej w terenie i na samo szkolenie techniczne i praktyczne — ze względu na uczestników, składających się przeważnie z absolwentów kursu instruktorskiego lub drużynowych.

W kursie żeglarskim uczestniczyły 4 osoby, które otrzymały przeszkolenie fachowe w dziedzinie żeglarstwa ze względu na zainteresowanie tym sportem i możliwością zastosowania go na swym terenie.

Kurs „amerykański“ (dla harcerzy Związku Narodowego Polskiego) odbył się w dniach od 17 do 31 lipca 1937 r. Celem utworzenia kursu o normalnej strukturze grupy wychowawczej, t. j. drużyny — dokooptowano zastęp (7 harcerzy) chłopców z kraju. Harcerze ci, posiadający duże doświadczenie obozowe oraz wyszkolenie techniczne i ideowe, szybko zdobyli zaufanie zamorskiej młodzieży i żyli się z nią. W kursie tym pewnej modyfikacji uległ program obozowania. Rozpoczęto kurs od wycieczki po obozach na Wileńszczyźnie. Obozy te — w związku ze zlotem — były specjalnie dobrze przygotowane. Uczestnicy z Ameryki, zwiedzając aż 10 obozów, mieli możność krytycznego spojrzenia na program i urządzenia obozowe i dzięki dużemu materiałowi i jego zróżnicowaniu wyrobili sobie pogląd, jak harcerski obóz powinien wyglądać.

Kursów dla harcerek z zagranicy odbyło się w okresie letnim pięć, na których przeszkolono 97 harcerek z 11 terenów.

W kursie drużynowych (poziom wyższy) wzięło udział 15 osób; w kursie drużynowych (poziom niższy) wzięło udział 18 osób; w kursie drużynowych zuchów (z kolonią zuchów) wzięło udział 22 osoby; w kursie dla Polek z Ameryki wzięło udział 25 osób; w obozie drużynowych uczestniczyło 17 osób.

W sumie harcerstwo męskie i żeńskie przeszkoliło 169 osób, co z cyfrą 366 osób, które przeszły akcję letnią Światowego Związku, daje ogólną liczbę 535 osób.

6. Praktyki wakacyjne.

W celu pogłębienia współpracy społeczeństwa polskiego z Polonią Zagraniczną, Światowy Związek dołożył wielu starań w celu zorganizowania dla Polaków z zagranicy szeregu praktyk rocznych, bądź wakacyjnych w najróżniejszych dziedzinach, zarówno o charakterze gospodarczym, jak i naukowo-zawodowym, a także społecznym.

W czasie odbywania tych praktyk, Związek otacza praktykantów specjalną opieką w celu ułatwienia im poznania Polski, oraz wszelkich przejawów jej życia.

W okresie sprawozdawczym Związek zorganizował ogółem 12 praktyk, chociaż miał możliwość umieszczenia znacznie większej ilości praktykantów w Polsce. Niestety, zawiodły tu organizacje terenowe, które słabo zainteresowały się akcją praktyk i zgłosiły zbyt mało kandydatów.

7. Kluby Młodzieży Polskiej z Zagranicy.

Wyrazem opieki Światowego Związku nad młodzieżą polską z zagranicy, przebywającą w kraju na studiach, kursach, przeszkoleniach czy też z innego powodu, jest powołanie we wszystkich środowiskach uniwersyteckich w Polsce (Warszawa, Kraków, Lwów, Poznań, Wilno) Klubów Młodzieży Polskiej z Zagranicy.

Kluby gromadzą w sobie tę młodzież, która po ukończeniu studiów czy przeszkolenia w Polsce wraca na tereny zagraniczne. Stąd działalność Klubów jest nastawiona z jednej strony na pogłębienie zagadnień terenowych, z drugiej na wyrobienie ideowe i organizacyjne ich członków.

Młodzież, zrzeszona w Klubach, z uwagi na swą przyszłą rolę w życiu Polonii Zagranicznej winna poznać i zrozumieć wielką przeszłość Polski i jej współczesny rytm. Wtedy dopiero jej współpraca z Macierzą będzie miała trwałe podstawy. Toteż dążeniem naszym jest tak zorganizować pracę w Klubach, żeby mogły one spełnić wszystkie te zadania, dla których realizacji zostały powołane.

Rok bieżący zakończył pierwszy etap pracy Klubu, — etap organizacyjny. W chwili obecnej, jak wspomnieliśmy na wstępie, istnieją Kluby we wszystkich środowiskach uniwersyteckich, gromadząc całą prawie młodzież, przebywającą chwilowo w Polsce.

Obecnie Światowy Związek przystępuje do położenia głównego nacisku na pracę wewnątrz Klubów. W pracy tej dużą rolę odgrywa czynnik samorządu. Kluby bowiem niezależnie od koniecznego oddziaływania na nie przez Światowy Związek, posiadają dużą swobodę, a przez to sta-

nowią najlepszą szkołę, przygotowującą młodzież do jej przyszłych prac na terenach. Rozwijając życie wewnętrzne, Kluby powołują cały szereg sekcji, jak: terenowe, artystyczne (chór, teatr amatorski), sportowe, wreszcie prasowe, których zadaniem jest wydawanie wspólnego Biuletynu Prasowego. Wszystkie te sekcje pozostają pod kierownictwem samej młodzieży. W okresie sprawozdawczym ukazało się 6 numerów Biuletynu.

W chwili obecnej wszystkie Kluby posiadają albo własne lokale, albo korzystają z lokali innych organizacji. Świetlice klubowe dają uczestnikom wspólne przeżycia kulturalne przez organizowane wieczory dyskusyjne, czytelnicze, artystyczne, popisy taneczne itp. Na gruncie świetlicy styka się ze sobą młodzież ze wszystkich niemal terenów, wytwarzając poczucie wspólnoty pracy i celów. Świetlica umożliwia też zetknięcie się tej młodzieży z wybitnymi jednostkami spośród pracowników społecznych, inteligencji zawodowej, czy świata artystycznego w kraju.

Statystyka Klubów wykazuje liczbę 279 osób, pochodzących z 15 terenów europejskich i pozaeuropejskich.

Poniższa tabela ilustruje kierunek studiów, którym poświęca się młodzież polska z zagranicy, zorganizowana w tych Klubach.

Kurs Wiedzy o Polsce	43
Filozofia	33
Medycyna i farmacja	32
Technika i Akademia Górnicza	31
Teologia	25
Prawo	14
Seminarium nauczycielskie	14
Wychowanie fizyczne	14
Praktyki zawodowe	12
Wyższa Szkoła Handlowa	10
Szkoły średnie	6
Szkoła Nauk Politycznych	6
Akademia Sztuk Pięknych	4
Wyższa Szkoła Dziennikarska	4
Przeszkolenie muzyczne	4
Różne	27

Razem 279

8. Akcja stypendialna.

a) Uwagi ogólne.

W akcji planowego dostarczania terenom elementu przodowniczego, przygotowanego do pracy tak pod względem społecznym, jak i fachowo-zawodowym, należy podkreślić doniosłe znaczenie akcji stypendialnej Światowego Związku, która rozpada się na stypendia, przyznawane młodzieży polskiej z zagranicy, studiującej w Polsce, i na stypendia dla kształcących się w krajach zamieszkania.

Dążąc do jak najściślejszej współpracy z terenami, akcja stypendialna przeprowadzana jest w ścisłym porozumieniu z naczelnymi organizacjami i centralami młodzieżowymi zagranicą.

Ze stypendiów w Polsce korzysta jedynie ta młodzież, która studiuje wydziały, dające w miejscu zamieszkania możliwości pracy zarobkowej. O ile do niedawna korzystała z nich niemal wyłącznie młodzież, studiująca na wyższych uczelniach, o tyle okres ostatni cechuje uwzględnienie w szerokim zakresie młodzieży, przyjeżdżającej do Polski na kilkumiesięczne, roczne lub dłuższe przeszkolenie fachowo-zawodowe.

Struktura skupień polskich za granicą i jej stan materialny każą zwrócić uwagę Światowego Związku na problem przygotowania młodzieży polskiej do pracy we własnych warsztatach zarobkowych.

Dlatego dotychczasowy typ kształcenia i szkolenia kulturalno-oświatowego pragnie Światowy Związek zrównoważyć szkoleniem młodzieży w dziedzinie zawodowej i gospodarczej.

b) Stypendia w Polsce.

W okresie sprawozdawczym korzystało ze stypendiów 49 osób, z zapomóg — 15 osób. W sumie z pomocy materialnej korzystało 64 osoby, nie licząc stypendystów poszczególnych kursów, np. K.W. o P. itp.

Niezależnie od stypendiów, udzielanych z własnych funduszy, Światowy Związek interweniował w Ministerstwie W.R. i O.P. celem przyznania zasługującym na wyróżnienie członkom poszczególnych Klubów pomocy z funduszu Ministerstwa. W okresie sprawozdawczym Światowy Związek popierał 33 osoby, z których blisko 10 pomoc Ministerstwa otrzymało (stypendia i zasiłki).

W ramach akcji pomocy dla młodzieży, studiującej w Polsce, Światowy Związek wyjednał dla całego szeregu osób zwolnienia i odroczenia opłat uczelnianych.

c) Stypendia zagranicą.

W związku z przejęciem w roku sprawozdawczym akcji stypendialnej na niektórych terenach Polonii Europejskiej, Światowy Związek ustalił wytyczne udzielania tych stypendiów oraz dążył do powołania na tych terenach komisji stypendialnych. Zadaniem tych komisji jest wywieranie wpływu na młodzież, by wybierała te kierunki studiów, które mogą mieć zastosowanie na danym terenie i które dają jednocześnie, o ile możliwości, maximum gwarancji samodzielnego i dostatecznego zarabkowania. Tak więc zadanie komisji stypendialnej wybiega daleko poza utarte formy działania, ograniczające się, jak wykazuje dotychczasowa praktyka, do udzielania raz w roku pomocy materialnej. Niezależnie od wpływania na przyszłą strukturę środowisk polskich zagranicą przez kierowanie młodzieży do odpowiednich dziedzin pracy, komisje winny być czynnikiem stałej opieki i kontroli postępów stypendystów. Ponieważ na niektórych terenach liczba studiujących na wyższych uczelniach jest znacznie większa, niż możliwości chłonne skupień polskich, dążymy do rozszerzenia akcji stypendialnej, obejmującej dotychczas tylko młodzież akademicką, również i na młodzież, kształcącą się w szkołach zawodowych.

Ze stypendiów Światowego Związku korzystały w b. r. akad. osoby, studiujące następujące działy wiedzy: medycynę, prawo, rolnictwo, filozofię, technikę, weterynarię, górnictwo, oraz uczęszczające do seminarium duchownego i do szkół zawodowych. Przeważnie stypendyści są w połowie studiów.

IV. AKCJA OŚWIATOWO-KULTURALNA.

1. Uwagi ogólne.

Zagadnienia oświatowe na terenie Biura Światowego Związku są realizowane przez Referat Oświatowo-Kulturalny, będący równocześnie organem wykonawczym Komitetu Wychowania Narodowego Młodzieży Polskiej z Zagranicy.

Punktem wyjściowym akcji oświatowo-kulturalnej były doświadczenia z pracy lat poprzednich oraz dalsze stałe studia zagadnienia, polegające na badaniu materiałów sprawozdawczych, konferencjach specjalnych, kontaktach bezpośrednich z terenami bądź poszczególnymi jednostkami.

Na wynikach tego rodzaju prac badawczych opierały się przede wszystkim założenia prac programowych. Ze względu na różnorodność zagadnień oświatowo-kulturalnych, realizowanych przez Światowy Związek, zachodziła potrzeba współpracy z całym szeregiem instytucji krajowych, jak i z poszczególnymi jednostkami, specjalistami różnych dziedzin.

W ten sposób przepracowany został m. in. program akcji szkoleniowej w odniesieniu do kursów oświatowo-kulturalnych i kursu dla siostr-nauczycielek ze Stanów Zjednoczonych A. P., jak również cały szereg prac i sugestii programowych dla terenów.

W zakresie zagadnień kulturalno-oświatowych Światowy Związek pracował bliżej z następującymi instytucjami: Zjednoczeniem Polskich Związków Śpiewaczych i Muzycznych, Instytutem Teatrów Ludowych, Związkiem Teatrów Ludowych, Instytutem Oświaty Dorosłych i Związkiem Harcerstwa Polskiego.

Współpraca z tymi instytucjami układała się nadzwyczaj harmonijnie, co stale podkreślane było z obu stron. W ten sposób nowe pomysły i programy prac oświatowo-kulturalnych dostawały się za pośrednictwem Światowego Związku do realizacji terenom od instytucji, które są kuźnią tych prac w Polsce.

2. Zagadnienia szkolne.

Realizacja hasła „polskie dziecko w polskiej szkole” acz powoli, lecz stale postępuje naprzód. Ponieważ nie na wszystkich terenach układają się warunki tak, by mogło istnieć wszędzie zorganizowane szkolnictwo polskie, zastępowane jest ono przez kursy języka polskiego i kursy wiedzy o Polsce, których liczba ciągle wzrasta.

Ponadto stale wzrasta liczba przedszkoli i dzieci w przedszkolach. Zagadnieniu wychowania przedszkolnego Światowy Związek poświęca

dużą uwagę ze względu na jego znaczenie dla wychowania i nauczania dziecka od lat najmłodszych w atmosferze polskości.

Celem omówienia i przedyskutowania zagadnienia szkolnictwa i nauczycielstwa polskiego zagranicą Światowy Związek zorganizował w dn. 4, 5 i 6 stycznia konferencję nauczycielsko-szkolną, w której wzięli udział przedstawiciele większych terenów europejskich. Konferencja dostarczyła ciekawego materiału, który został odpowiednio przepracowany.

Pomoc szkołom i kursom polskim na terenach wyrażała się w zaopatrywaniu ich w podręczniki, pomoce szkolne i książki pomocnicze dla nauczycieli, udzielaniu porad co do doboru odpowiednich podręczników i pomocy szkolnych, jak również książek beletrystycznych, przeznaczonych dla bibliotek szkolnych, udzielaniu porad w sprawach realizacji programów nauczania itd. Przy doborze książek uwzględniano obok dawnych autorów również i najnowsze wydawnictwa tak, że młodzież polska zagranicą posługuje się tą samą lekturą, co i młodzież krajowa. Na pewne trudności napotyka kwalifikowanie podręczników szkolnych, ze względu na to, iż nowy program szkolnictwa polskiego jest zupełnie odmienny od programów szkolnych w innych krajach i podręczniki szkolne nowego typu nie mogą znaleźć zastosowania zagranicą; te tereny zaopatrywane są w podręczniki typu dawnego.

W okresie sprawozdawczym Światowy Związek zakwalifikował 12 nauczycieli na wyjazd do szkół polskich zagranicą, w czym 5 osób — b. stypendystów Światowego Związku, dzieci emigrantów polskich z Francji, sprowadzonych do kraju dla ukończenia seminariów nauczycielskich. Ponadto zorganizowano na koszt Światowego Związku wyjazd do południowej Francji 7 nauczycieli-harcerzy dla przeprowadzenia w okresie wakacyjnym kursów-kolonii dla dzieci tamtejszych osadników polskich. Akcja ta, prowadzona po raz pierwszy, dała bardzo dobre rezultaty. Również Światowy Związek współpracował przy organizacji kursów letnich dla nauczycieli na terenach, przez dosyłanie fachowych prelegentów.

Nauczycielstwo polskie zagranicą, mimo bardzo ciężkiej sytuacji materialnej na niektórych terenach, pracuje nad wychowaniem młodego pokolenia z całym zaparciem się i poświęceniem. Sugestie Światowego Związku w kierunku konieczności doksztalcania się nauczycielstwa polskiego zagranicą znajdują wyraz w organizowanych na terenach konferencjach, rejonowych zjazdach i kursach nauczycielskich, na których przeprowadzane są lekcje pokazowe, wygłaszane referaty, prowadzone dyskusje, mające na celu pogłębienie metod pracy.

Zagadnienia szkolne, ze względu na swój ogrom i różnorodność nie mogły być jeszcze przez Światowy Związek przepracowywane tak, jakby tego one wymagały. Do najbliższych prac należeć będzie uzupełnienie nowymi danymi ewidencji szkolnictwa polskiego zagranicą.

Akcję opieki szkół krajowych nad szkołami polskimi zagranicą uwzględniono w sprawozdaniu Komitetu Wychowania Narodowego.

3. Chóry.

I Zlot Śpiewaków Polskich, organizowany w r. 1936, wykazał, że stan śpiewactwa polskiego jest w zupełności dobry. Organizowane przez Światowy Związek kursy dyrygentów chórów oraz stałe zaopatrywanie tere-

nów w nuty i śpiewniki zaspakajają najistotniejsze potrzeby naszego śpiewactwa. Dla wzbogacenia repertuaru chórów, przy współpracy Zjednoczenia Polskich Związków Śpiewaczych i Muzycznych został opracowany II tom śpiewnika „Z pieśnią do was idziemy“, przeznaczony dla chórów mieszanych. Śpiewnik ukaże się w styczniu 1938 r.

Doniosłą rolę w utrzymaniu żywotności chórów odgrywają konkursy oraz kontakty osobiste dyrygentów chórów pomiędzy sobą na różnego rodzaju zjazdach i kursach, oraz kontakty pomiędzy przedstawicielami Światowego Związku i dyrygentami w czasie wizytacji terenów lub podczas kursów, organizowanych przez Światowy Związek w Polsce.

W maju wyjechał do Ameryki, z ramienia Światowego Związku, delegat na jubileuszowy zjazd i sejm Związku Śpiewaków Polskich w Ameryce. Celem wyjazdu delegata było wizytowanie tamtejszych chórów polskich, oraz przygotowanie konsolidacji śpiewactwa polskiego. W wyniku tego na sejmie Związku Śpiewaków została przeprowadzona konsolidacja śpiewactwa polskiego, na zasadzie której Związek Śpiewaków Polskich w Ameryce z siedzibą w Chicago został uznany za centralną organizację śpiewaczą Polonii Amerykańskiej. Konsolidacja ta ułatwia Światowemu Związkowi współpracę ze śpiewactwem polskim w Ameryce poprzez jego władze organizacyjne.

4. Teatr.

a) ochotniczy.

Drugą formą pracy kulturalno-oświatowej, rozwijającą się podobnie dobrze, jak chóry, jest teatr ochotniczy (amatorski). Istniejące na niektórych terenach zespoły teatralne, mające poza sobą kilku, a nawet kilkunastoletni dorobek, stoją na tak wysokim poziomie, że wystawiają z całkowitym powodzeniem sztuki trudniejsze, grane przez teatry zawodowe w kraju. Cały szereg terenów dla podniesienia poziomu pracy organizował konkursy teatralne, popierane przez Światowy Związek przez fundowanie nagród dla zwycięskich zespołów, biorących udział w tych konkursach, wysyłanie sędziów i t. p.

Niektóre tereny organizowały u siebie kursy teatralne dla reżyserów, na które Światowy Związek wysyłał prelegentów, bądź służył wskazówkami przy układaniu programów tych kursów. Światowy Związek pośredniczył w wypożyczaniu kostiumów na tereny, oraz w wykonywaniu strojów ludowych i kostiumów dla zespołów teatralnych w Ameryce, jak również uzupełniał wysłane przed 2 laty biblioteczki teatralne nowymi sztukami.

Ze względu na brak funduszy nie został zorganizowany w lecie kurs reżysersko-teatralny, natomiast kurs taki dojdzie do skutku w roku przyszłym.

b) kukielkowy.

Teatr kukielkowy jest formą pracy stosunkowo nową, bo zapoczątkowaną przez Światowy Związek przed 3 laty, jednak mimo to wykazującą silny, stale postępujący rozwój, i bardzo życzliwie przyjętą przez tereny.

Absolwenci kursów kukielkowych, organizowanych przez Światowy Związek, stają się pierwszymi pionierami teatru kukielkowego w ośrodkach Polonii Zagranicznej, organizując zespoły kukielkowe, stojące na zupełnie odpowiednim poziomie artystycznym i technicznym.

5. Świetlice.

Świetlice są formą pracy, której Światowy Związek pragnie nadać charakter ognisk, skupiających życie oświatowo-kulturalne Polonii Zagranicznej. Metoda pracy świetlicowej zyskuje coraz więcej uznania na terenach, to też w okresie sprawozdawczym dał się zaobserwować znaczny wzrost ilościowy świetlic.

Najczęściej spotykanym rodzajem świetlic są świetlice, zakładane przy organizacjach i szkołach. W zespołach świetlicowych przytłaczająco przeważa młodzież; wśród starszych świetlica jeszcze nie znajduje należytego zrozumienia.

W zakres prac zespołów świetlicowych wchodzi przede wszystkim teatr, inscenizacje, śpiew, organizowanie obchodów i wieczorów, a dalej — samokształcenie, czytelnictwo.

Światowy Związek w pracach swych przykładą dużą wagę do zagadnienia świetlicowego i dlatego stara się przychodzić im z pomocą. Do najważniejszych należy szkolenie kierowników świetlic na organizowanym co roku kursie instruktorów świetlicowych, oraz zasilanie świetlic w odpowiednie pomoce do prowadzenia pracy. W roku sprawozdawczym wysyłano dla świetlic książki do bibliotek świetlicowych, oraz pomoce, jak: gry towarzyskie, obrazy, pocztówki, przezrocza, mapy itp.^{*)}.

6. Biblioteki.

Mimo dotychczasowych poczynąń Światowego Związku w kierunku zasilenia bibliotek polskich zagranicą w książki, odczuwają one jeszcze stale ich brak. Dlatego też w okresie sprawozdawczym była aktualna nadal sprawa zaopatrzenia bibliotek, przy czym znaczna część wysyłanych książek była zakupywana na koszt Światowego Związku, część zaś kupowały biblioteki czy organizacje. W roku sprawozdawczym dał się zaobserwować znaczny wzrost zamówień płatnych na książki przez biblioteki, przy równoczesnym wzroście zamówień, których koszty pokrywał Światowy Związek.

Światowy Związek stale udzielał porad zwracającym się instytucjom i poszczególnym osobom co do doboru odpowiednich książek dla bibliotek, układając różnego rodzaju zestawy bibliograficzne.

Ze względu na niemożność zorganizowania kursu bibliotekarskiego dla pracowników bibliotecznych z terenów zagranicznych, zagadnienie bibliotekarstwa zostało w tym roku potraktowane szerzej, niż zazwyczaj, na organizowanym przez Światowy Związek kursie instruktorów świetlicowych.

*) Dane cyfrowe w Rozdziale IX.

Stan pracy bibliotek polskich zagranicą i obsłużenie czytelnika należy uważać za dobry. Ujemną stroną jest wielka ilość drobnych bibliotek, których książki nie mogą być udostępnione szerszemu ogółowi czytelników. Czytelnictwo polskich książek i czasopism stale wzrasta. Przyczynia się do tego w dużej mierze rozwijająca się praca świetlicowa, jak i walory samej książki.

7. Akcja szkoleniowa oświatowo-kulturalna.

W okresie sprawozdawczym Światowy Związek realizował nakreślony plan akcji kursowej, zmierzając do szkolenia jednostek na poziomie instruktorskim.

W dalszym ciągu kładziono duży nacisk na odpowiedni dobór kandydatów na kursy, na skutek czego zgłoszony w b. roku przez tereny element przedstawiał się, poza małymi wyjątkami, mniej więcej jednolicie. Zasada więc, że kursy, organizowane w Polsce, noszą charakter kursów instruktorskich, znajduje już na terenach zrozumienie. Zdarzające się jeszcze niedociągnięcia należy tłumaczyć, w większości wypadków, brakiem odpowiednich jednostek na kursy.

W celu zachowania pewnej ciągłości akcji, na podstawie wyników kursów poprzednich, na kierowników kursów i wykładowców zaproszono, z małymi wyjątkami, te same osoby, co w latach poprzednich.

Większość kursów odbyła się w Ośrodku Wychowawczym w Groniku pod Zakopanem, co pozwoliło ich uczestnikom na zetknięcie się z młodzieżą polską ze wszystkich terenów.

Zorganizowano następujące kursy, których koszt został całkowicie pokryty przez Światowy Związek:

a) Kurs dyrygentów chórów.

Kurs dyrygentów chórów — odbył się w Warszawie w czasie od 8 do 29 lipca, przy udziale 19 uczestników. Kierownikami kursu byli pp. prof. Wacław Lachman i prof. Tadeusz Czerniawski. Zadaniem kursu było przeszkolenie jego uczestników na samodzielnych kierowników chórów w swoich środowiskach. Cel ten kurs osiągnął w zupełności.

Kurs poza wykładami i zajęciami praktycznymi, czysto fachowymi, uzupełniony był wycieczkami krajoznawczo-historycznymi po Warszawie i 1-2 dniową wycieczką do Żelazowej Woli.

Uczestnicy kursu stanowili zespół zupełnie dobry i równy tak pod względem poziomu, zaawansowania, jak i pilności w pracach kursu i z tego powodu kurs tegoroczny należy uważać za najbardziej udany ze wszystkich dotychczas odbytych.

b) Kurs instruktorów świetlicowych.

Kurs instruktorów świetlicowych — odbył się w Ośrodku Wychowawczym w Groniku pod Zakopanem. Uczestników liczył 33 — trwał

od 12 lipca do 11 sierpnia. Kierownikiem kursu był p. Kazimierz Krukowski. Dobór uczestników kursu nie był zbyt szczęśliwy. Część uczestników nie odpowiadała stawianym wymaganiom, mając słabe zaawansowanie w pracy świetlicowej. Program kursu, poza wykładami ogólnooświatowymi, obejmował przede wszystkim wykłady i zajęcia praktyczne z zakresu zagadnień pracy świetlicowej: organizację pracy i życia wewnętrznego w świetlicy, wychowanie artystyczne w świetlicy, gry i zabawy w świetlicy, praktyczne przeprowadzenie 20 wieczorów świetlicowych i t. p. Ponadto duży dział w programie kursu zajmowało zagadnienie czytelnictwa, bowiem kurs miał za zadanie przygotować świetlicowców-bibliotekarzy. Program dla tegorocznego zespołu był nieco za wysoki, zwłaszcza w części teoretycznej, jednak został przepracowany i absolwenci kursu wywieźli z sobą dużo konkretnego materiału do zastosowania. Przepracowanie tak dużego i różnorodnego materiału wymagało zastosowania specjalnych metod. Jedną z nich było wytworzenie sprzyjającego nastroju. Podstawowe to zadanie osiągnięto całkowicie: na kursie panowała dobra, prawdziwie świetlicowa, niczym nie zmacona atmosfera, mimo niezbyt sprzyjających warunków zewnętrznych jak: niepogoda, szczupłość lokalu, konieczność częstego przechodzenia do innych budynków. Dalszą zasadą metodyczną była możliwie największa aktywność poszczególnych uczestników. Stwarzała ona okazje do samodzielnego występowania wyróżniających się typów przodowniczych. Wreszcie świadomie wyzyskiwane były ambicje i skłonności do szlachetnego współzawodnictwa poszczególnych grup terenowych. Uczestnicy odbyli 4 kilkugodzinne wycieczki do Zakopanego i w góry, oraz 2-dniową wycieczkę do Krakowa i Wieliczki.

c) Kurs kierowników teatru kukielkowego.

Kurs kierowników teatru kukielkowego zorganizowany był również w Ośrodku Wychowawczym w czasie od 17 lipca do 15 sierpnia 1937 r. Kierownikiem kursu był p. Jan Wesołowski. Program kursu był nieco odmienny od kursów poprzednio organizowanych. Metoda pracy polegała, jak i w latach ubiegłych, głównie na zajęciach praktycznych, które stanowiły 90% wszystkich godzin pracy kursu. Zwłaszcza szeroko był potraktowany dział pracowni techniczno-dekoracyjno-kukielkowej (wykonywanie, remont kukielek, budowa szopki, malowanie dekoracji). Nowością było wprowadzenie w zakresie pracy reżysersko-aktorskiej pewnego rodzaju reżyserii zespołowej, która jest najwłaściwszą metodą pracy w teatrach amatorskich. Program kursu był realizowany b. intensywnie. Dobór uczestników kursu był zadawalający, zarówno pod względem przygotowania ogólnego, jak i uzdolnień specjalnych, bardzo zresztą zróżnicowanych, co uwzględniano przy organizowaniu zajęć. Doraźnym plonem pracy kursu było wystawienie 3-ch programów, z których 2 pierwsze były powtarzane dwukrotnie, czyli ogółem wystawiono 5 widowisk. Jeżeli dodać do tego b. znaczny rezultat zajęć w pracowni (np. ostatnia premiera była w całości plonem pracy kursu łącznie z kukielkami, dekoracjami i nową szopką), to stwierdzić należy, że wynik kursu był zupełnie zadowalający. Prócz zajęć fachowych kurs odbył 3 wycieczki w góry i okolice Zakopanego oraz 3-dniową wycieczkę do Krakowa i Lwowa.

Kurs ukończyło 31 osób.

Do akcji letniej należy zaliczyć również przeszkolenie w ośrodku muzycznym w Krzemieńcu 1 nauczyciela ze Stanów Zjednoczonych A. P. oraz 1 instruktora teatralnego na ministerialnym kursie teatralnym w Chelmnie.

8. Kursy dla sióstr-nauczycielek.

a) Pierwszy kurs.

W okresie sprawozdawczym w czerwcu 1937 r. zakończył się 10-cio miesięczny kurs dla sióstr-nauczycielek polskich szkół parafialnych w Stanach Zjednoczonych A. P. Kurs ten został zorganizowany przez Światowy Związek wspólnie ze Zgromadzeniem SS. Nazaretanek w Warszawie. Kierownictwo ogólne kursu powierzone zostało S. Bożenie Staczyńskiej, przełożonej prowincjalnej Zgromadzenia SS. Nazaretanek, kierownictwo pedagogiczne — S. Ezechieli Szupenko, dyrektorce gimnazjum tegoż Zgromadzenia w Warszawie. Opiekę nad kursem sprawowała Sekcja Szkolna Komitetu Wychowania Narodowego Młodzieży Polskiej z Zagranicy.

Kurs liczył 21 uczestniczek, reprezentujących 6 polskich zgromadzeń zakonnych w Stanach, prowadzących własne szkolnictwo; uczestniczki były dobierane na kurs przez swe zgromadzenia. Wszystkie posiadały duże, niekiedy długoletnie, doświadczenie w pracy pedagogicznej, niektóre na odpowiedzialnych stanowiskach wizytatorek i dyrektorek szkół. Jako uczestniczki kursu stanowiły element nadzwyczaj chłonny, żądny wiedzy, bardzo pracowity i pozytywnie nastawiony do spraw polskich.

Koszty organizacji kursu poniósł Światowy Związek, przez opłacenie przejazdów okrętowych uczestniczek kursu, wykładowców, wycieczek po Polsce i dopłat za utrzymanie uczestniczek w Warszawie.

Celem kursu było przygotowanie jego uczestniczek do roli krzewierek kultury polskiej wśród sióstr-nauczycielek w Stanach, oraz dążenie do podniesienia poziomu przedmiotów polskich w szkołach parafialnych w Ameryce Północnej.

Początkowo nakreślony program kursu, w którym główne miejsce zajmować miała historia kultury polskiej, uległ znacznemu zmodyfikowaniu w czasie trwania kursu, ze względu na konieczność uzupełnienia wiedzy sióstr całym szeregiem zagadnień, związanych z ich zawodem nauczycielskim. Po wprowadzeniu tych zmian program kursu obejmował wykłady i ćwiczenia z następujących przedmiotów: metodyka nauczania religii — 30 g., gramatyka jęz. polskiego 70 g., fonetyka jęz. polskiego 40 godz., metodyka nauczania jęz. polskiego 60 godz., historia kultury polskiej 50 godz., historia Polski 40 godz., literatura polska dawna i romantyczna 40 godz., literatura polska po romantyzmie 50 godz., literatura polska w dobie wielkiej wojny i współczesna 80 godz., literatura polska dziecięca i młodzieżowa 40 godz., geografia Polski — 40 godz., organizacje szkolne i młodzieżowe 40 godz., harcerstwo 40 godz., szkolnictwo polskie w kraju i zagranicą — 50 godz., wychowanie przedszkolne — 40 godz., śpiew chórally, inscenizacja — 70 godz., ortografia polska — 10 godz., Polonia Zagraniczą — 10 godz.

Program powyższy był realizowany poprzez wykłady oraz zajęcia praktyczne, jak: hospitacje lekcji, zwiedzania, opracowywanie i wygłaszanie odpowiednich referatów, ćwiczenia seminaryjne itp.

Uzupełnieniem programu były wycieczki krajoznawczo-historyczne. Uczestniczki kursu odbyły 12 wycieczek po Warszawie, wycieczkę do Wilanowa i na Bielany, i 4 większe po Polsce: jedną na trasie Gdynia — Po-

znań — Kraków — Częstochowa — Warszawa; drugą — do Lwowa i Kołmańczy (Beskid Wschodni); trzecią do Wilna i Trok, czwartą do Zakopanego i Wieliczki.

Wycieczki te pozostawiły u uczestniczek niezatarte wspomnienia, ponadto do momentów emocjonalnych zaliczyć należy obecność sióstr na 2 defiladach w dniu Święta Niepodległości i z okazji przyjazdu króla rumuńskiego, oraz na uroczystościach wręczenia buławy marszałkowi Rydzowi Śmigłemu.

Ponadto na terenie Warszawy uczestniczki zwiedzały szkoły i różne instytucje oświatowo-kulturalne. Wszystkie te wycieczki były organizowane przez Światowy Związek, który w takich wypadkach delegował kierowniczkę, o ile kierownictwo nie spoczywało w rękach jednego z wykładowców. Niezależnie od tego siostry wyjeżdżały do swych rodzin w Polsce i przy tej okazji zwiedzały Polskę na własną rękę.

Wybór wykładowców był przez Światowy Związek przeprowadzony nader skrupulatnie i, jak się okazało, szczęśliwie. Na wykładowców kursu zostały zaproszone osoby obeznane w miarę możliwości z zagadnieniem Polonii Zagranicznej, a przede wszystkim specjaliści jak np. instruktorzy ministerialni.

Wyniki kursu należy uważać za nader pozytywne pod każdym względem. Poza rozszerzaniem dotychczasowych swych wiadomości pedagogicznych, uczestniczki kursu, z których większość Polski nie знаła, zetknęły się bezpośrednio z całym szeregiem zagadnień współczesnej i dawnej Polski. To zetknięcie wywołało u nich niezatarte wrażenia, które głośno wyrażały, nie szczędząc stale słów podziękowania dla Światowego Związku, który umożliwił im odkrycie i poznanie Polski od strony, z której nie była im dotąd znana. Uczestniczki opuszczały więc Polskę pełne wdzięczności za zorganizowanie kursu, oraz pełne wrażeń i zasobne w wiedzę, która ma im posłużyć do odegrania roli, do jakiej zostały powołane. Tak pomyślne wyniki kursu należy również zawdzięczać i gronu wykładowców, które wspólnie z siostrami, pracując z całym zrozumieniem sprawy, wytwarzało na kursie harmonijną i przyjacielską atmosferę współpracy.

b) Drugi kurs.

W b. roku szkolnym 1937/38 Światowy Związek przystąpił do zorganizowania II kursu dla sióstr, uznając celowość kontynuowania akcji, zapoczątkowanej w roku ubiegłym. Kurs trwać będzie od 20.X.1937 r. do 15.VI.1938.

Kierownictwo kursu pozostało bez zmian, natomiast na podstawie doświadczeń i wyników kursu zeszłorocznego uległ dalszej modyfikacji program kursu. Na pierwszy plan została wysunięta historia Polski i zagadnienia Polski współczesnej, oraz metodyka nauczania przedmiotów polskich (religia, jęz. polski, historia Polski), przy czym położono specjalny nacisk na zajęcia praktyczne. W doborze wykładowców kierowano się koniecznością skomasowania w jednym ręku wykładów o charakterze zbliżonym, jak np. całej literatury polskiej, gramatyki i fonetyki języka polskiego. Był to dezyderat, wysuwany tak przez kierownictwo, jak i uczestniczki kursu zeszłorocznego. Innych zasadniczych zmian w programie kursu nie wprowadzono.

Koszty kursu w dalszym ciągu ponosi Światowy Związek, przy czym została zwiększona suma dopłaty do utrzymania uczestniczek kursu.

Ze względu na korzyści dla polskiego szkolnictwa parafialnego w Stanach Zjednoczonych, jak i dla samych sióstr, wynikające z legitymowania się wobec władz amerykańskich świadectwem studiów w Polsce, poświadczonym lub wydanym przez odpowiednie władze szkolne, Światowy Związek wystąpił do Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego o zorganizowanie przy jednej z wyższych uczelni warszawskich odpowiedniego studium dla sióstr-nauczycielek, podobnie jak to ma miejsce od roku z Kursem Wiedzy o Polsce. Program tego studium odpowiadałby dotychczasowemu programowi kursu.

Na drugi kurs przybyło 18 sióstr-nauczycielek, przeznaczonych przez swe władze zakonne na instruktorki — prelegentki organizowanych w Stanach Zjednoczonych kursów nauczycielskich dla licznej rzeszy sióstr-nauczycielek. Jak wynika z kilkotygodniowej pracy kursu, uczestniczki stanowią zespół jeszcze trafniej dobrany, niż w roku ubiegłym, toteż wykładowcy kursu wyrażają się o nim z całym uznaniem i dotychczasowe wyniki kursu są bardzo dobre.

V. AKCJA KOMITETU WYCHOWANIA NARODOWEGO MŁODZIEŻY POLSKIEJ Z ZAGRANICY.

1) Uwagi ogólne.

Komitet, na zasadzie przyjętej w r. 1934 struktury organizacyjnej kontynuował w dalszym ciągu swe prace nad zagadnieniem wychowania narodowego młodzieży polskiej z zagranicy, za pośrednictwem swych Sekcyj oraz Biura Światowego Związku jako organu wykonawczego.

W pracach Sekcyj Komitetu daje się zaobserwować stały wzrost przepracowanych zagadnień, oraz ich różnorodność.

Jako metodę pracy, którą w ostatnim roku uznano za najwłaściwszą, zastosowano podział między poszczególnych członków Sekcyj zagadnień (referatów) terenowych i rzeczowych. W ten sposób poszczególne zagadnienia były przepracowywane przez odnośnych referentów i podawane na zebraniach Sekcyj w formie gotowych przemyśleń czy referatów. Wynikiem tej metody było pogłębienie studiów zagadnień Polonii Zagranicznej przez członków Sekcyj, jak również wyzyskanie i odpowiednie kierowanie ich zainteresowań, lub wykształcenia specjalnego.

W okresie sprawozdawczym odbyło się jedno plenarne zebranie Komitetu w dniu 13 stycznia 1937 r., na którym wysłuchano sprawozdania z prac Komitetu oraz Biura Światowego Związku za r. 1936, interesując się szczegółowiej akcją kursową Światowego Związku. Wysłuchano również i przedyskutowano referat p. t. „Szkolnictwo polskie na Litwie”.

Zebranie dokonało wyboru Prezydium Komitetu na r. 1937, które ukonstytuowało się jak następuje: przewodniczący — kurator Wiktor Ambroziewicz, wiceprzewodniczący — dyr. Stanisław Paprocki i dr Eugeniusz Zdrojewski, członkowie — dr Albin Jakiel, wizytator Zbigniew Lepecki, naczelnik Seweryn Maciszewski, dr Jan Niezgoda, mgr. Władysław Oleksy, sekretarz — dyr. Tadeusz Kowalski.

Prezydium Komitetu odbyło 2 zebrania, poświęcone omówieniu planu pracy i jego realizacji, akcji letniej i wychowawczej oraz bieżącym sprawom Komitetu. Ciężar właściwych prac Komitetu spoczął w pracach Sekcji; Szkolnej, Przedszkolnej, Nauczycielskiej i Książki.

2) Sekcja Szkolna.

Sekcja Szkolna pracowała, jak w roku ubiegłym, w 2-ach podsekcjach: programowej i opieki. Przewodniczącym Sekcji jest p. dr Mieczysław Giergielewicz, podsekcji programowej p. dr Eugeniusz Zdrojewski, opieki — p. Helena Sikorska. Ponadto z łona sekcji wyłoniono pod przewodnictwem

dr Franciszka Skibińskiego komisję redakcyjną kursu korespondencyjnego nauki o Polsce współczesnej.

Sekcja odbyła 8 zebrań. Tematem obrad sekcji była sprawa programu pracy i sposobów jego realizacji. Na zebraniach wygłoszono i przedyskutowano szereg referatów na aktualne tematy szkolnictwa polskiego zagranicą.

Sekcja opiekowała się kursem dla siostr nauczycielek oraz, za pośrednictwem wyłonionej komisji redakcyjnej, prowadziła kurs korespondencyjny nauki o Polsce współczesnej, ponadto współdziałała w organizacji konferencji nauczycielsko-szkolnej, podczas której z ramienia Sekcji zostały wygłoszone dwa referaty.

Podsekcja opieki czuwała nad stale rozwijającą się akcją korespondencji międzyszkolnej. Podsekcja wysłała 3 biuletyny do szkół krajowych, informujące o życiu Polonii Zagranicznej i o sposobie prowadzenia akcji opieki, ponadto zwołano zebranie kuratorów akcji opieki ze szkół warszawskich, na którym urządzono wystawę albumów, nadesłanych przez młodzież polską ze Stanów Zjednoczonych dla korespondującej z nią młodzieży krajowej.

Podsekcja pozostawała w kontakcie z organizacjami, interesującymi się zagadnieniem korespondencji międzyszkolnej.

Wysyłka materiałów, wynikająca z akcji opieki, uległa znacznemu usprawnieniu.

W roku szkolnym 1936/37 w akcji opieki wzięły udział 363 szkoły krajowe, w tym 211 szkół powszechnych, 133 gimnazja, 10 seminariów nauczycielskich, 9 szkół zawodowych. Akcją opieki były objęte na terenach 342 szkoły i kursy polskie zagranicą.

Wysłano do szkół polskich zagranicą:

5258 listów,
969 książek beletrystycznych,
135 podręczników szkolnych,
91 sztuk teatralnych,
56 śpiewników,
256 albumów,
81 map,
783 obrazów,
1999 kart pocztowych i fotografii,
3048 czasopism,
1006 gier i zabaw.

W okresie sprawozdawczym wzrosła znacznie liczba szkół powszechnych, prowadzących akcję opieki.

Dane cyfrowe nie są jednak zupełnie kompletne, albowiem są szkoły, prowadzące korespondencję bezpośrednio i stąd nie znajdujące się w ewidencji. Obecnie przeprowadzona jest rejestracja tych szkół.

3) Sekcja Przedszkolna.

Sekcja Przedszkolna pracuje pod kierownictwem p. Zofii Żukiewiczowej. Sekcja odbyła 2 zebrania poświęcone realizacji nakreślonego programu i bieżącym sprawom przedszkoli. Sekcja przez swe 2 delegatki wzięła udział w konferencji nauczycielsko-szkolnej, oraz zorganizowała wykłady z zakresu wychowania przedszkolnego na kursie dla siostr-nauczycielek ze

Stanów Zjednoczonych. Ponadto zorganizowano praktyki i odpowiednie przeszkolenie dla 4-ech wychowawczyń z terenu, przebywających czasowo w Polsce.

Sekcja współpracowała z Biurem Prasowym Światowego Związku, dostarczając co pewien czas fachowych artykułów. Z okazji Świąt Bożego Narodzenia Sekcja wysłała na 2 tereny zabawki na choinkę dla dzieci. Sekcja zwołała zebranie rady pedagogicznej kursu dla wychowawczyń przedszkoli z roku ubiegłego celem wystawienia ocen jego uczestniczkom, oraz omówienia organizacji nowego kursu.

4) Sekcja Nauczycielska.

Sekcja Nauczycielska realizuje swe prace na odcinku zagadnień nauczycielstwa polskiego zagranicą pod przewodnictwem p. dra Albina Jakiela. Sekcja wzięła udział w organizacji konferencji nauczycielsko-szkolnej, podczas której zostały z ramienia Sekcji wygłoszone dwa referaty i opracowała projekt ogólnego zjazdu nauczycielstwa polskiego z zagranicy, jednakże od zrealizowania tego projektu postanowiono odstąpić, ze względu na trudności techniczne. Na warsztacie prac Sekcji znajduje się obecnie m. in. sprawa programu dokształcania nauczycieli niewykwalifikowanych, oraz sprawa organizacji wywczasów nauczycielskich w okresie wakacyjnym.

5) Sekcja Książki.

Sekcja Książki po kilkomiesięcznej przerwie wznowiła swą działalność w lutym 1937 r., pracując od tego czasu nader intensywnie pod przewodnictwem p. dr Mieczysława Giergielewicza. Sekcja wyłoniła dwie podsekcje: recenzyjną i redakcyjną, za których pośrednictwem realizuje się program pracy. Podsekcja recenzyjna zajęła się stałym ocenianiem książek beletrystycznych i podręczników języka polskiego, podsekcja redakcyjna czuwa nad realizowaniem planów wydawniczych.

W okresie sprawozdawczym Sekcja odbyła 8 zebrań, których tematem były aktualne zagadnienia książki na terenach. Sekcja dokonała szczegółowej recenzji paru podręczników dla szkół polskich, wydanych za granicą, oraz zakwalifikowała pewną ilość podręczników krajowych, jako nadających się na tereny, ponadto zależnie od potrzeb, opracowano zestawy książek do bibliotek. Podsekcja redakcyjna przystąpiła do opracowania podręczników jęz. polskiego, przeznaczonego dla I i II kl., w związku z czym od września podsekcja podjęła bardzo wyteżoną pracę, odbywając 6 zebrań, poświęconych kwalifikowaniu materiałów do opracowywanego podręcznika.

VI. AKCJA KOMISJI PRACY WŚRÓD KOBIET POLSKICH Z ZAGRANICY.

1) Uwagi ogólne.

W okresie sprawozdawczym Komisja Pracy wśród Kobiet Polskich z Zagranicy rozwijała swą działalność pod przewodnictwem p. posłanki Wandy Pelczyńskiej. Komisja zajęła się opracowaniem metody swej pracy, przyjęto metodę przede wszystkim dojazdów na tereny, uzupełnianych kursami, jako dającą najwięcej możliwości do nawiązywania kontaktów osobistych. Działalność Komisji przejawiała się również w poruszeniu sprawy kobiecej w prasie; wydano 1 biuletyn kobiecy ogólny oraz 2 biuletyny specjalne — wielkanocny i gwiazdkowy, zorganizowano radiową audycję kobiecą.

W październiku 1937 r. Komisja dla usprawnienia swej działalności podzieliła się na 4 podsekcje, a mianowicie:

Propagandowo-prasową, którą prowadzi p. Sława Browińska. Zadaniem podsekcji jest: dostarczanie artykułów z dziedziny życia kobiecego do wydawnictw Światowego Związku, materiałów do kobiecych audycji radiowych, podejmowanie poważniejszych wydawnictw, organizowanie odczytów, informujących społeczeństwo polskie o polskim ruchu kobiecym zagranicą, opracowywanie biuletynów okolicznościowych.

Podsekcja pomocy kulturalnej, na czele z p. Janiną Rowińską, ma za zadanie dostarczać organizacjom kobiecym zagranicą pism, książek, wzorów robót, gotowych referatów itp.

Podsekcji kursowo-wycieczkowej, przewodniczy p. Maria Śmigielska. Podsekcja jako program pracy nakreśliła sobie: współdziałanie w organizowaniu kursów kobiecych w kraju, przyjmowanie wycieczek z zagranicy, opiekę nad młodzieżą żeńską przebywającą w kraju.

Podsekcja gospodarcza, którą podjęła się prowadzić p. Stefania Szoberowa, ma na celu rozbudowanie zagadnień, dotyczących gospodarstwa domowego.

2) Akcja wśród kobiet polskich zagranicą.

Światowy Związek, doceniając doniosłą rolę kobiety w budzeniu i podtrzymywaniu życia narodowego wśród Polonii Zagranicznej, zwrócił baczną uwagę w programie swych prac na niesienie pomocy polskiemu ruchowi kobiecemu zagranicą.

Z dn. 1 stycznia 1937 r. skład pracowników Biura Światowego Związku został powiększony o specjalną referentkę-instruktorkę spraw kobiecych. W zakresie zadań referentki leżało, poza stałą współpracą z istniejącą przy Światowym Związku Komisją Pracy wśród Kobiet Polskich z Zagranicy nawiązywanie bliższego kontaktu z polskimi organizacjami kobiecymi oraz ich

działaczkami, poznanie warunków pracy organizacji i niesienie im stałej i racjonalnej pomocy.

Dla realizacji tych zadań konieczne było bezpośrednie zetknięcie się instruktorki z terenami, toteż Światowy Związek umożliwił jej kilka wyjazdów do środowisk polskich zagranicą, gdzie instruktorka przeprowadziła szereg różnych kursów propagandowo-informacyjnych, wygłosiła kilkadziesiąt referatów oraz zorganizowała w wielu miejscowościach specjalne kluby lub stowarzyszenia kobiece.

Ponadto z prac instruktorki wymienić należy: opracowanie bibliografii biblioteczek kobiecych instruktorskich i beletrystycznych, szereg artykułów kobiecych umieszczonych w prasie Światowego Związku, 6 artykułów o sprawach kobiecych opublikowanych w Kalendarzu Światowego Związku, wreszcie opiekowanie się i oprowadzanie po Warszawie lub obwożenie po Polsce wycieczek kobiet polskich z zagranicy oraz kursu dla siostr-nauczycielek ze Stanów Zjednoczonych Ameryki Północnej.

3. Kurs dla działaczek społecznych polskich organizacji kobiecych zagranicą.

Kurs odbył się w Ośrodku Wychowawczym w czasie od 1 do 31 sierpnia 1937 r. pod kierownictwem p. Stefanii Moszczeńskiej.

Celem kursu było przeszkolenie działaczek społecznych organizacji kobiecych z zagranicy. Program kursu obejmował w dziale teoretycznym m. in. wykłady z zakresu zagadnień wychowawczych, metodyki pracy społecznej, metodyki pracy świetlicowej, pracy kół gospodyń wiejskich wśród kobiet na wsi, samokształcenia i innych zagadnień pracy społecznej kobiet. Ponadto słuchaczki składały sprawozdania o pracy społecznej kobiet na swych terenach, poczem była prowadzona dyskusja. W dziale zajęć praktycznych uwzględniono polskie tańce ludowe, śpiewy i inscenizację, roboty ręczne (hafty regionalne), zajęcia świetlicowe i teatr kukielkowy.

Uczestniczki odbyły 2 wycieczki w góry, jedną do Szkoły Gospodarstwa Domowego w Kuźnicach, oraz parodniową wycieczkę, obejmującą Kraków, Częstochowę, Warszawę, a zakończoną na Święcie Gór w Wiśle. Z okazji pobytu w Warszawie uczestniczki kursu zwiedziły kilka instytucji społecznych oraz Koło Gospodyń Wiejskich w Lipkach pod Warszawą. W czasie pobytu kursu w Warszawie miała miejsce przeprowadzona z nim konferencja gospodarcza w Światowym Związku Polaków z Zagranicy.

Uczestniczki kursu w liczbie 33, mimo rozpiętości wieku oraz znacznej różnicy stopnia wykształcenia, żyły między sobą w doskonałej harmonii, wytwarzając bardzo dobry nastrój na kursie. Dobór kandydatek na kurs w kilku wypadkach był jednak nieodpowiedni.

Urozmaicheniem kursu były wspólne wieczory świetlicowe, przeprowadzane kolejno przez poszczególne grupy terenowe uczestników obozu. Pobyt na obozie dał słuchaczkom kursu możliwość zetknięcia się z Polakami z różnych terenów, co rozszerzyło ich światopogląd i dało wiele impulsów do dalszej pracy.

Każda ze słuchaczek otrzymała paczkę książek i wzorów jako pomoc do pracy na terenie, a prócz tego wręczono uczestniczkom 25 kompletów książek instruktorskich, przeznaczonych dla organizacji kobiecych. Komplety te mają być zaczątkiem biblioteczek instruktorskich.

VII. SPORT I WYCHOWANIE FIZYCZNE.

W okresie sprawozdawczym akcja wychowania fizycznego i sportowa, prowadzona przez Światowy Związek oraz przez centralne organizacje Wychowania Fizycznego na poszczególnych terenach, wykazała dalsze ożywienie.

We wszystkich prawie ośrodkach polskich zagranicą przeprowadzone zostały imprezy sportowe o poważnym znaczeniu organizacyjnym i propagandowym, świadczącym o tym, że rozwój pracy idzie po linii właściwej, celowo i skutecznie pomyślanej.

Natężenie pracy w. f. i sportowej przejawiało się również w opanowywaniu działów sportu dotychczas słabo uprawianych, względnie zupełnie nieuprawianych. Do nich należą: narciarstwo, sporty wodne, tenis i szybownictwo. Narciarstwo rozwija się świetnie i ubiegły sezon zimowy wykorzystany został dla akcji wyszkoleniowej w sposób bardzo skuteczny.

Podkreślić należy zainteresowanie terenów zamorskich jednym ze sportów lotniczych, zupełnie dla nich nowym, jakim jest szybownictwo. Akcja ta, pomimo krótkiego okresu, wydaje już realne wyniki i przejawia się w szkoleniu instruktorów i tworzeniu klubów szybowcowych.

Również akcja Polskiej Odznaki Sportowej wykazuje stały rozwój i jest magnesem przyciągającym coraz to większe ilości polskiej młodzieży na boiska i bieżnie sportowe.

W dążeniu do zapewnienia terenom instruktorów w. f. Światowy Związek realizuje w dalszym ciągu akcję szkolenia instruktorów w Centralnym Instytucie Wychowania Fizycznego oraz na kursach o specjalnym charakterze, jak np. w bieżącym roku w żeglarskim i szybownictwie.

Natomiast szkolenie przodowników wychowania fizycznego i poszczególnych gałęzi sportu przeprowadzały ośrodki Polonii Zagranicznej we własnym zakresie.

1. Stypendyści w Centralnym Instytucie Wychowania Fizycznego.

Ze względu na przedłużenie okresu studiów w C.I.W.F. z dwóch na trzy lata, nie posiadamy w bieżącym roku absolwentów tej uczelni, powracających na tereny.

Natomiast liczbę stypendystów na studia w C. I. W. F. Światowy Związek zwiększył z 13-tu do 19-tu, pragnąc w pierwszym rządzie przeszkolić kandydatów z terenu amerykańskiego, gdzie zapotrzebowanie na instruktorów w. f. stale wzrasta.

Pragnąc należycie przygotować stypendystów z C.I.W.F. do czekającej ich pracy nie tylko w zakresie w. f. i sportu, lecz i ogólnie społecznej, Światowy Związek zorganizował dla nich w bieżącym roku szkolnym Kurs Społeczno-Organizacyjny z 52-godzinny programem, obejmującym następujące tematy: Historia Polski, Walki o niepodległość, Literatura, Zagadnienia ustrojowe, Formy pracy kulturalno-oświatowej, Świetlica i zagadnienia z nią związane, Zagadnienia organizacyjne sportu polskiego zagranicą. Światowy Związek a młodzież polska zagranicą.

Kurs ten wzbudził duże zainteresowanie wśród stypendystów Związku i jest przez nich traktowany jako uzupełnienie wiedzy fachowej.

2. Kursy sportowe.

W roku sprawozdawczym zorganizowane zostały następujące kursy sportowe:

a) **Kurs narciarski w Bukowinie Tatrzańskiej dla młodzieży polskiej z zagranicy studiującej w kraju (z Kursu W. o P. i Klubów Młodzieży Polskiej z Zagranicy).** Kurs trwał dwa tygodnie i liczył 50 uczestników. Szkolenie przeprowadzono w dwóch grupach: zaawansowanych — 11 uczestników i początkujących — 39 uczestników, z których 33-ch ukończyło kurs z wynikiem dobrym (w tym 7 pań).

W czasie trwania kursu 16 osób uzyskało odznaki za sprawność narciarską.

Kierownikiem kursu był p. Adam Ostoja, instruktorem p. Konstanty Skonieczny.

b) **Kurs przodowników sportów wodnych i budowy kajaków oraz łodzi żaglowych** odbył się w Brasławiu w czasie od 15 lipca do 13 sierpnia, przy udziale 16 osób.

Kurs powyższy miał na celu ożywienie gałęzi sportów letnich, dotychczas mało uprawianych, przez dostarczenie terenom fachowo przeszkolonych instruktorów.

Program kursu składał się z następujących zajęć: żeglarstwo, kajakarstwo, pływanie, gimnastyka, lekkoatletyka, gry sportowe, praca w warsztacie przy budowie łodzi żaglowych typu „PV” i kajaków: jednoosobowego i dwuosobowego.

Kurs ukończyło z wynikiem dobrym 14 uczestników, z wynikiem dostatecznym — 2 uczestników.

Wykonano w warsztacie łódź żaglową typu „PV” oraz dwa kajaki.

Kierownikiem kursu był p. Mieczysław Pluciński, instruktorami — p.p. Jędrzejewski Stanisław i Mazur Jan, stypendyści Światowego Związku Polaków z Zagranicy w C. I. W. F.

c) Wychowanie Fizyczne na Kursie Wiedzy o Polsce.

Pragnąc zaznajomić i przygotować uczestników Kursu Wiedzy o Polsce do samodzielnej pracy również w dziedzinie w. f. i sportu Światowy Związek zorganizował dla nich następujące kursy wyszkoleniowe: 1) narciarski, 2) pływanie, 3) gimnastyki, 4) gier sportowych, 5) zaprawę do Polskiej Odznaki Sportowej.

Kurs narciarski odbył się w Bukowinie Tatrzańskiej, w czasie od 22.XII.1936 r. do 5.I.1937 r. Przeszkolenie narciarskie uzyskały 24 osoby, w tym 8 osób uzyskało odznakę za sprawność narciarską.

Kurs pływania przeprowadzony został w Warszawie. Obejmował 28-godzinny program nauki po 2 godziny tygodniowo w dwóch grupach: żeńskiej i męskiej. Kurs ukończyło z wynikiem dobrym 25 osób, spośród których 7 uzyskało odznakę pływacką.

Na gimnastykę i gry sportowe poświęcano po 2 godziny tygodniowo.

Zaprawa do P.O.S. odbywała się w okresie wiosennym i letnim po 2 godziny tygodniowo na terenie C.I.W.F.

Próbę o P.O.S. wypełniło 25 osób, uzyskując odznaki P.O.S. III klasy.

3. Szybownictwo.

Dowodem zainteresowania młodzieży polskiej z zagranicy, przebywającej na studiach w kraju, lotnictwem i szybownictwem jest powstanie przy Klubie Młodzieży Polskiej z Zagranicy — sekcji szybowcowej, do której wstąpiło 30 osób.

W okresie zimowym i wiosennym ub. r. członkowie sekcji odbyli przeszkolenie teoretyczne, a 10-ciu kandydatów ukończyło w Warszawie Kurs Spadochronowy I-go stopnia.

Szkolenie w pilotażu odbywało się w okresie letnim w szkołach szybowcowych L.O.P.P. i Aeroklubu R. P. w Bezmiechowej, w Ustianowej, na Sokolej Górze, w Tęgorborzu, w Goleszowie i w Katowicach, przy czym zaznaczyć należy, że kandydaci Światowego Związku przeszkolenie uzyskali bezpłatnie.

Kategorię pilotów szybowcowych zdobyło 10-ciu kandydatów, a mianowicie:

kat. A, B i C — 6-ciu, wypełniając przy tym po 1 lub 2 warunki niezbędne do kategorii najwyższej „D”.

kat. A i B — 4-ch.

Na podkreślenie zasługuje fakt dwukrotnego pobicia rekordów długości lotu, a mianowicie p. Nikiel Bronisław z Argentyny, lotem trwającym 8 godzin i 13 minut uzyskał wynik lepszy od rekordu południowoamerykańskiego i argentyńskiego, wyrównując przy tym rekord szybowiska na Sokolej Górze, a p. Gąsiorkiewicz Henryk z Brazylii, utrzymując się w powietrzu przez 7 godzin i 15 minut, uzyskał czas lepszy od rekordu brazylijskiego.

Młoda gałąź sportu lotniczego — szybownictwo, poza wspomnianą akcją w kraju, rozwijać się zaczyna i w poszczególnych ośrodkach polskich zagranicą.

Z tegoroczną wyprawą harcerzy polskich do Ameryki wyjechał instruktor szybowcowy, przeszkalając w kat. A na kursie szybowcowym w Pittsburgu dwanaście osób spośród polskiej młodzieży sokolej.

Przy Sokolstwie Polskim w Pittsburgu powstał również Klub Szybowcowy, liczący 20 członków i posiadający szybowiec typu „Wrona-bis”, oraz stałego instruktora szybowcowego przeszkolonego w Polsce.

Również w Brazylii przy oddziałach „Junaka” zorganizowane zostały w ub. r. dwa kluby szybowcowe, pozostające pod opieką przeszkolonego w Polsce instruktora p. Lecha Bagniewskiego.

4. Turystyka.

Ruch turystyczny Polaków z Zagranicy do Polski wzrasta się z roku na rok. Świadczy o tym zwiększająca się stale ilość wycieczek zbiorowych oraz turystów, przyjeżdżających indywidualnie tak w celu poznania kraju ojczystego, jak również na uroczystości państwowe, religijne i regionalne.

W bieżącym okresie sprawozdawczym większość wycieczek nosiła charakter pielgrzymek religijnych do Wilna i Częstochowy oraz do Poznania, z okazji odbywającego się tam Kongresu Chrystusa Króla.

Przybywające do Polski wycieczki oraz wszyscy Polacy z zagranicy, korzystali ze znacznych udogodnień, zniżek kolejowych, zamówionych pociągów lub wagonów, opieki w podróży itp. Specjalną uwagę zwracał Światowy Związek na należyte przyjmowanie poszczególnych wycieczek przez władze i społeczeństwo polskie.

Polacy z zagranicy przyjeżdżający do Polski korzystali ze zniżek kolejowych 33%-owych, wydawanych na terenach przez upoważnione organizacje, a poza tym Światowy Związek wyrobił kilka tysięcy zniżek kolejowych 50%-owych, tak dla wycieczek zbiorowych, jak i dla turystów podróżujących indywidualnie.

Ze względu na to, że koszty podróży kolejowych po Polsce, pomimo 33%-owych zniżek, były jeszcze zbyt wysokie, jak na możliwości materialne naszych rodaków z zagranicy, Związek rozpoczął starania o uzyskanie wydatniejszych ulg kolejowych. Sprawa ta załatwiona została pozytywnie, gdyż Ministerstwo Komunikacji przyznało członkom wszystkich polskich organizacji zagranicą prawo do korzystania ze stałych 50%-owych zniżek kolejowych bez ograniczenia trasy i ilości przejazdów.

Do korzystania z ulg kolejowych uprawniają imienne legitymacje, do których wystawiania upoważnił Światowy Związek w porozumieniu z Ministerstwem Komunikacji, naczelne polskie organizacje na wszystkich terenach zagranicznych.

W okresie sprawozdawczym następujące wycieczki przyjmowane były przez Światowy Związek:

1. Wycieczka Związku Polek ze Śląska Opolskiego do Wilna.
2. Wycieczka Związku Polaków z Ziemi Malborskiej do Częstochowy.
3. Wycieczka Związku Polaków z Danii na trasie Warszawa — Częstochowa — Kraków — Poznań.
4. Wycieczka Zjednoczenia Towarzystw Katolickich z Francji do Poznania na Kongres Chrystusa Króla.
5. Wycieczka Katolickiego Stowarzyszenia Młodzieży Polskiej z Francji do Poznania — Gdyni, Warszawy, Częstochowy, Lwowa, Wilna, Krakowa, Zakopanego.
6. Wycieczka Związku Sokolstwa Polskiego z Francji do Poznania i Katowic na Zlot Sokolstwa.
7. Wycieczka Związku Towarzystw Kobietych z Francji do Poznania na Kongres Chrystusa Króla.
8. Wycieczka stowarzyszenia Rezerwistów i b. Wojskowych oraz Rodzin Obrońców Ojczyzny z Francji do Poznania na „Święto Armii Polskiej“.
9. Wycieczka Związku Towarzystw Kobietych z Francji do Poznania.
10. Wycieczka po Polsce Stowarzyszenia Synów Polski ze Stanów Zjednoczonych A. P.

11. Wycieczka po Polsce Federacji Polskich Zrzeszeń Kupieckich ze Stanów Zjednoczonych A. P.
12. Wycieczka po Polsce Związku Narodowego Polskiego ze Stanów Zjednoczonych A. P.
13. Wycieczka po Polsce Polek ze Stanów Zjednoczonych A. P.
14. Wycieczka po Polsce Księży Polskich z Ameryki, studiujących w Rzymie.
15. Wycieczki Kursu Wiedzy o Polsce do Białowieży, Wilna, Krakowa, Poznania, Torunia, Łowicza, Gdyni i Gdańska.
16. Wycieczki Kursu Kultury Polskiej do Wilna, Lwowa, Krakowa, Zakopanego i Warszawy.
17. Wycieczka Kursu Teatru Kukielkowego do Lwowa, Krakowa i Zakopanego.
18. Wycieczka Kursu Działaczek Kobiety do Warszawy, Częstochowy, Wisły, Krakowa, Zakopanego i Lwowa.
19. Wycieczka Kursu Kierowników Pracy Młodzieżowej do Warszawy, Gdyni, Poznania, Krakowa i Zakopanego.
20. Wycieczka dziewcząt z Łotwy.
21. Wycieczka Polaków z Westfalii na Kongres Chrystusa Króla w Poznaniu.

Ogółem wszystkie powyższe wycieczki liczyły około 9.000 osób.

Zaznaczyć jednak należy, że poza osobami w wycieczkach zorganizowanych, do akcji turystycznej Światowego Związku zaliczyć należy cały szereg osób przyjeżdżających indywidualnie, które w okresie swego pobytu w Polsce i podróży po Polsce korzystały z pomocy i opieki Światowego Związku.

Przy organizowaniu technicznej strony wycieczek, Światowy Związek korzystał z pomocy Polskiego Biura Podróży „Orbis”.

VIII. AKCJA PRASOWO-PROPAGANDOWA.

Komórką propagującą idee zawarte w statucie Światowego Związku i uchwałach Rady Naczelnej oraz I-go i II-go Zjazdu Polaków z Zagranicy jest Biuro Prasowe Światowego Związku Polaków z Zagranicy, na którego czele, podobnie jak w r. 1936/37, stał inż. Jerzy Grabowski.

W roku sprawozdawczym zakres prac Biura Prasowego w dalszym ciągu wybitnie się powiększył, zarówno jeśli idzie o rozpiętość pracy, jak i jej zasięg w terenach.

Biuro Prasowe obejmuje trzy referaty:

- 1) referat wydawnictw periodycznych (kierownik p. Władysław Oszelda).
- 2) referat książki (kierownik p. Witold Zembrzusi),
- 3) referat filmu i radia.

1. Wydawnictwa periodyczne.

Celem prac referatu wydawnictw periodycznych, jest przede wszystkim kontakt z możliwie wszystkimi ogniskami prasy polskiej zagranicą, obsługa jej za pomocą codziennego Biuletynu, oraz wszelkiego rodzaju dodatków matrycowych, dostarczanie powieści do odcinków, wreszcie ułatwianie w nawiązywaniu kontaktów z prasą polską.

Światowy Związek wydawał w okresie sprawozdawczym następujące periodyki:

a) „Polacy Zagranicą“

Miesięcznik ilustrowany, „Polacy Zagranicą“, jest organem oficjalnym Światowego Związku. Poza częścią oficjalną, wiadomościami o życiu Polonii Zagranicznej, artykułami ideologicznymi i wiadomościami informacyjnymi o Polsce, miesięcznik zawiera bogatą część instrukcyjną, obejmującą wszystkie działy pracy społeczno-kulturalnej i oświatowej wśród Polonii Zagranicznej.

Miesięcznik „Polacy Zagranicą“ przeznaczony jest przede wszystkim dla osób, sprawujących w poszczególnych ośrodkach polskości na terenach role kierownicze (kierownicy i działacze społeczni, nauczycielstwo, instruktorzy harcerscy, instruktorzy wychowania fizycznego, kierownicy świetlicowi i t. p.), dla których winien służyć, jako materiał do odpowiedniego rozprowadzania go w zasięgu ich wpływów.

Dlatego też począwszy od dn. 1.I. 1938 r. programowość części instrukcyjnej miesięcznika zostanie bardziej niż dotychczas usystematyzowana, a poszczególnym zagadnieniom typu instrukcyjnego będą poświęcane całkowicie działy instrukcyjne poszczególnych numerów „Polacy Zagranicą”. W ten sposób dla osób otrzymujących miesięcznik będzie on stanowił podręczne vademecum, uporządkowane tematycznie i źródło inspiracji w ich pracy kulturalno-oświatowej na terenach.

W roku sprawozdawczym ukazało się 12 numerów miesięcznika, objętości 620 stron z 332 ilustracjami w nakładzie 48 tys. egzemplarzy. Poza tym wszyscy zagraniczni odbiorcy miesięcznika otrzymali, jako bezpłatne premie, dwa wydawnictwa książkowe Światowego Związku: „Edward Smigły-Rydz Marszałek Polski” Teslara i „Prawda o Sowietach” Olechnowicza.

b) „Polska”

Ilustrowany tygodnik matrycowy „Polska” przeznaczony jest w pierwszym rzędzie do obsługi periodyków polskich, wychodzących z zagranicą. Omawia się w nim bogato ilustrowane tematy dotyczące Polski, które interesują każdego Polaka zagranicą, a więc krajoznawcze, historyczne, religijne, okolicznościowe, Polski współczesnej, poszczególnych ośrodków Polonii Zagranicznej i t. p.

Ow dobór tematów i ich źródłowe, lecz równocześnie popularne opracowanie sprawia, że komplety „Polski” stają się niezwykle cennym materiałem pomocniczym dla osób prowadzących w terenach pracę kulturalno-oświatową, dając niemal gotowy materiał do pogadanek świetlicowych, obchodów wszelkiego rodzaju rocznic i t. p.

W okresie sprawozdawczym ukazały się 52 numery „Polski” w nakładzie 145.900 egzemplarzy, przy czym do redakcyj polskich pism z zagranicą wysłano 14.680 sztuk matryc ilustracyjnych, wykorzystanych w setkach tysięcy egzemplarzy w prasie i wydawnictwach książkowych Polonii Zagranicznej.

c) Biuletyn Światowego Związku Polaków z Zagranicy

Ukazujący się codziennie, prócz niedziel i świąt „Biuletyn Zagraniczny” cieszy się wśród prasy polskiej zagranicą wielkim wzięciem i uznaniem. Nie roszcząc sobie pretensji do dostarczania informacji typu telegraficznego o aktualnych wydarzeniach krajowych, Biuletyn Zagraniczny zasila zagraniczną prasę polską przede wszystkim artykułami, poruszającymi wszelkie zagadnienia Polski współczesnej, które winien znać każdy Polak zagranicą.

Ze w pracy tej Światowy Związek trafił w sedno potrzeb polskiej prasy zagranicą, świadczy nie tylko szereg listów od poszczególnych redakcyj, wyrażających pełne zadowolenie z Biuletynu, ale przede wszystkim — bardzo intensywne wykorzystywanie go na łamach wszystkich niemal pism polskich, ukazujących się poza granicami Rzeczypospolitej.

Poza materiałem tekstowym, ideologicznym, sprawozdawczym, felietonowym, krajoznawczym, instrukcyjnym, informacyjnym i t. d. Biuletyn Zagraniczny w roku sprawozdawczym był dopełniany przez cały szereg dodatków, jak powieści: „Zwycięskim Szlakiem” El. Wachnow-

skiej i „Niedźwiedz“ B. Szczepkowskiego, matryce aktualne, matryce dla dzieci: „Opowieść o Polskiej Pyzie“, która ukaże się w najbliższej przyszłości na rynku krajowym w wydawnictwie książkowym i „O Skrzaciku Wędrowniczku“, cieszące się wielkim wzięciem matryce p. t. „Raptularzyk historyczny“ ilustruje i omawia co dzień najważniejsze wydarzenia z historii Polski, matryce „Rozrywki umysłowe“ i t. p.

Poza tym na terenach przygranicznych Biuro Prasowe, dążąc do ułatwienia prasie polskiej zasięgu jej wpływów zasilalo ją książkami rozdawanymi jako premie dla prenumeratorów bądź użytkowanymi na nagrody.

Poza wykorzystywaniem Biuletynu przez prasę, zaczyna on spełniać w terenie jeszcze jedną rolę. Oto szereg kierowników świetlic, burs i innych placówek pracy kulturalno-oświatowej wykorzystuje go, jako materiał pomocniczy w swej pracy.

W okresie sprawozdawczym Biuro Prasowe wydało 274 Biuletyny, ogólnej objętości 1301 str., w których zamieszczono 537 artykułów z 288 matrycami ilustracyjnymi, 66 odcinków „Opowieści o Polskiej Pyzie“ dla dzieci z 264 ilustracjami, 30 odcinków „Skrzacika“ z 60 ilustracjami, 150 zadań ze 100 ilustracjami w dziale „Rozrywki Umysłowe“, oraz 118 stron „Raptularzyka historycznego“ z 320 matrycami oraz 300 kompletów matryc aktualnych. Ogólna ilość wysłanych matryc wyniosła 56.500 sztuk.

Stan wykorzystania Biuletynu wyraża się cyfrą 15.983 przedruków artykułów i serwisów specjalnych.

„Biuletyn Krajowy“ ukazujący się raz na tydzień, informuje prasę w Polsce o ważniejszych wydarzeniach, mających miejsce na poszczególnych terenach Polonii Zagranicznej, oraz o pracach Światowego Związku Polaków z Zagranicy. Akcja ta, w stosunku do ogromu i ważności zagadnienia, mającego na celu spopularyzowanie idei i znaczenia Polonii Zagranicznej dla Narodu i Państwa Polskiego, jest zbyt skromna i wymaga w przyszłości przyjęcia jej i rozszerzenia przez Towarzystwo Pomocy Polonii Zagranicznej.

W roku sprawozdawczym wydano 52 Biuletyny Krajowe objętości 390 stron, wysyłane do 124 redakcyj w Polsce.

Jak widzimy z powyższego — dobór materiału, jego ilość, częstotliwość dostarczania, wreszcie różnorodność jest bardzo obfita i przy odpowiednim wykorzystywaniu, a więc — traktowaniu otrzymywanych pomocy prasowych nie jako rzeczy całkowicie gotowych, lecz tylko jako źródłowych materiałów do dowolnego przerobienia przez redakcje, stosownie do specyficznych potrzeb terenowych — może w bardzo wysokim stopniu zaspokoić potrzeby przeciętnego pisma polskiego zagranicą.

2. Zagadnienie książki.

Doświadczenia poczynione w latach ubiegłych przez Światowy Związek z jednym z kapitalnych zagadnień dla Polonii Zagranicznej — zagadnieniem książki polskiej, w roku sprawozdawczym posunęły tę sprawę o duży krok naprzód. Nie znaczy to bynajmniej, że została ona już rozwiązana. Do tego trzeba przede wszystkim bardzo serdecznego zajęcia się tym zagadnieniem przez czynniki terenowe. Piękny przykład daje w tym względzie Polonia Amerykańska, gdzie z inicjatywy Polskiej Rady Mię-

dzyorganizacyjnej cały rok 1938 upłynie pod hasłem „Rok Książki i Prasy Polskiej“. Już obecnie, mimo że akcja jeszcze się nie rozpoczęła, mamy do zanotowania na terenie Stanów, godny naśladowania przez wszystkie inne skupiska polskie zagranicą, fakt założenia pierwszego „Klubu Książki Polskiej“, którego celem jest nie tylko propaganda książki polskiej, ale zakupywanie jej przez poszczególnych członków.

Doniosła ta akcja może jednak wydać realne wyniki tylko wtedy, gdy z jednej strony teren otrzyma książkę odpowiednio tania i o odpowiadającej poziomowi czytelników treści, a z drugiej — gdy poszczególne tereny potrafią stworzyć u siebie odpowiedzialne finansowo, fachowe centrale sprzedaży książki polskiej.

Światowy Związek do akcji tej jest już niemal całkowicie przygotowany: w każdej chwili może rozpocząć wydawanie co miesiąc jednej powieści beletrystycznej, względnie przysyłać do centrali terenowych nadruki książek wydawanych przez poszczególnych wydawców w kraju. W obu wypadkach książka dostarczona w ten sposób na teren, mimo bardzo wielkich kosztów przesyłki, nie powinna być droższa od tej samej książki kupionej w kraju.

Z zagadnieniem dotarcia książki polskiej do jak najszerszych warstw Polonii Zagranicznej związana jest ściśle propaganda czytelnictwa, a więc jak najszersza pomoc w tej akcji prasy terenowej, oraz wszelkich organizacji społecznych, w których programie leży zagadnienie książki, ze specjalnym uwzględnieniem nauczycielstwa, oświatowców, bibliotekarzy i kierowników pracy młodzieżowej.

Wspomniane przez nas wyżej formy propagandy, jak również przewidziane przez Światowy Związek w roku przyszłym właściwe zorganizowanie na terenach akcji bibliotecznej, oraz uruchomienie szeregu wystaw objazdowych książki polskiej — podkreślamy tu jeszcze raz możliwie dobitnie — nie rozwiążą sprawy, dopóki książka polska nie będzie łatwa do nabycia w terenie, dopóki — nie jak dotychczas — kupujący będzie musiał szukać książki, lecz książka znajdzie drogę do nabywcy.

Raz jeszcze zaznaczamy, że moment ten może powstać dopiero wtedy, gdy tereny zdobędą się na zorganizowanie odpowiedzialnych finansowo, opartych na kalkulacji handlowej, fachowych central importu książki polskiej.

W roku sprawozdawczym za pośrednictwem Związku zostało wysłanych na tereny 88145 egz. książek i broszur.

Jeśli chodzi o książki wydane przez Światowy Związek, bądź za jego sugestią i poparciem, to lista ich przedstawia się następująco:

1) Józef Piłsudski — życie, idee, czyny — J. Wojszwilły — nakład 10 tys. egz.

2) Edward Śmigły-Rydz, Marszałek Polski — J. Teslara — w nakładzie 15 tys. egz.

3) Prawda o Sowietach — J. Olechnowicza — nakład 15 tys. egz.

4) Polacy w cywilizacjach świata — J. H. Retingera — w nakładzie 5 tys. egz.

5) Polak na obczyźnie — nakład 5 tys. egz.

6) Kalendarz Światowego Związku na rok 1938 — dwa nakłady w wysokości 10 tys. egz. oraz 8 kompletów matryc.

Wszystkie wydawnictwa Związku wyróżniają się swą estetyczną i staranną szatą zewnętrzną oraz bardzo przystępną ceną.

Zaznaczamy, że „Prawda o Sowietach” po wydaniu jej przez Związek doczekała się szeregu wydań w językach obcych, a więc ukraińskim, białoruskim i portugalskim, a toczą się pertraktacje na temat wydania jej po angielsku, po hiszpańsku i po włosku.

Wydany przez Światowy Związek Kalendarz spotkał się na terenach z bardzo życzliwym przyjęciem. Pierwsze tego rodzaju wydawnictwo Światowego Związku ze względu na umieszczenie w nim materiału introspektywnego, zarówno o 19-tu latach pracy Polski Odrodzonej, jak i Światowego Związku, rozrosło się do bardzo pokaźnych rozmiarów, obejmujących 540 stron druku. Mimo że Kalendarz został wysłany na tereny bądź w formie matryc, bądź też t. z. broszury, bądź gotowych egzemplarzy już w końcu września, okazało się, że jest to termin zbyt późny, zwłaszcza jeśli tereny pragną z przesłanych im matryc robić własne nakłady. Doświadczenie to zostanie wykorzystane w przyszłości tak, że spodziewamy się, iż w r. 1939 Kalendarz Światowego Związku, dopełniony materiałem miejscowym, ukaże się już we wszystkich skupiskach polskich zagranicą, jako własne wydawnictwo poszczególnych terenów.

Poza zużytkowaniem Kalendarza jako całości, treść w nim zawarta zostanie niewątpliwie wykorzystana częściowo w prasie polskiej wychodzącej zagranicą. Tak samo z posiadanych matryc tereny mogą drukować poszczególne działy Kalendarza (np. o Polonii Zagranicznej, o kobiecie-Polce itd.) jako oddzielne broszurki.

3. Akcja filmowa.

W akcji filmowej Światowy Związek wychodzi z założenia, że film dzięki swojej atrakcyjności, stanowi jeden z najważniejszych czynników, zwiększających popularność organizacji polskich zagranicą. Poza tym film jest bodaj że najlepszym instrumentem ilustrującym życie Odrodzonej Polski dla ludzi, których większość nie zna zupełnie swej Macierzy.

Ale i tu — jak przy kolportażu książki — filmy te spełnią swą doniosłą rolę dopiero wtedy, gdy zapewniony zostanie ich żywy obieg i należyta eksploatacja w terenach, gdy poparte zostaną żywym słowem, gdy będzie je eksploatował odpowiedzialny za aparat i taśmę fachowiec, a nie przygodni — od wypadku do wypadku — dyletanci.

Kilka terenów zaopatrzyło się już w 16 cm. aparaty wąskotaśmowe, toteż spodziewamy się, że z chwilą puszczenia ich w obieg tętno życia organizacyjnego w tych skupiskach przyspieszy się dzięki akcji filmowej na pewno.

W roku przyszłym przewidujemy dalsze nasilenie akcji i zaopatrzenie się w aparaty przez tereny dotychczas ich nie posiadające. Jest to dla organizacji terenowych praca o tyle wdzięczna, że oprócz niewątpliwych korzyści organizacyjnych i wielkiej jej atrakcyjności, daje się łatwiej niż inne sfinansować.

W okresie sprawozdawczym Światowy Związek uzupełnił swą filmotekę, przez filmy następujące:

1-o Dożynki w Biskupiznie — 4 kopie, każda wąskotaśmowa à 180 m.

2-o Młody Las — 4 kopie o długości à 1070 m.

3-o Marszałek Śmigły-Rydz — 2 kopie wąskotaśmowe à 360 m i 2 kopie szerokotaśmowe à 900 m.

4-o Na Starcie — 1 kopia szerokotaśmowa à 375 m i 2 wąskie po 150 m.

5-o Polskie Tańce Ludowe.

a) Góralskie — 6 wąskotaśmowych à 100 m.

b) Krakowskie — 6 wąskotaśmowych à 100 m.

c) Śląskie — 6 wąskotaśmowych à 100 m.

d) Kujawskie — 6 wąskotaśmowych à 100 m.

6-o Salve Regina — 4 kopie wąskotaśmowe à 380 m.

7-o Szkoła Polskiej Kawalerii w Grudziądzu — 6 kopii wąskotaśmowych à 320 m.

8-o Szlakiem Wychodźców — 2 kopie wąskotaśmowe à 95 m.

9 Wilno — Miasto Wspomnień — 6 kopii wąskotaśmowych à 150 m.

10. Zew Trąbity — 10 kopii wąskotaśmowych à 372 m.

11. Wesele w Wielkopolsce — 6 kopii wąskotaśmowych à 150 m.

12. Ślędziny w Wielkopolsce — 6 kopii wąskotaśmowych à 150 m.

13. Sól — 12 kopii wąskotaśmowych à 120 m.

Ogółem 16 filmów w 91 kopiach długości 22025 metrów.

4. Akcja radiowa.

Martwy punkt, na którym przez dłuższy czas stała akcja radiowa dla Polaków z Zagranicy, został wreszcie przełamany dzięki osiągnięciu w tym kierunku porozumienia z Polskim Radiem.

Obecnie audycje sobotnie, przeznaczone specjalnie dla Polaków zagranicą, nadawane przez Warszawę i wszystkie rozgłośnie polskie zostały przedłużone do 45 minut i dzielą się na trzy zasadnicze części:

a) gawędy, poświęcone omawianiu spraw interesujących bezpośrednio Polonię Zagraniczną.

b) audycje dla dzieci,

c) audycje dla młodzieży i dorosłych, w których, o ile możliwości wykorzystuje się udział Polaków z zagranicy przebywających w kraju na studiach, obozach czy w chwilowej gościnie.

Program tych audycji jest stale udoskonalany, toteż byłoby pożądane, aby wszystkie tereny, na których są one słyszane wszczęły intensywną propagandę w celu gromadnego ich słuchania w świetlicach, domach polskich, bursach i t. p.

Piekące zagadnienie słyszalności naszych krótkofalówek w Stanach Zjednoczonych zostało pchnięte również naprzód o tyle, że dzięki przedstawieniu kierunku anteny bardziej na U.S.A. i przesunięciu czasu nadawania, nadeszło kilkaset listów wyrażających najżywszą radość z możliwości bezpośredniego słyszenia Polski w Ameryce Północnej. Rozwiązanie to jest jednak połowiczne i niezadowolające ze względu na słabą — mimo wszystko — słyszalność toteż Światowy Związek bynajmniej nie zrezygnował z dalszego domagania się, aby została wybudowana specjalna,

odpowiednio mocna, krótkofalowa stacja nadawcza, przeznaczona wyłącznie dla obsługi Polonii Zagranicznej. Mamy też nadzieję, że postulat ten, tak ważny dla Polonii Amerykańskiej zostanie uwzględniony a wspomniana stacja rozpocznie swą działalność już w przyszłym roku sprawozdawczym i będzie słyszana w Ameryce, zarówno Północnej jak i Południowej.

Program krótkofalówki wypełnia obecnie 16 godzin tygodniowo, zaś w najbliższej przyszłości zostanie powiększony do 3 godzin nadawanych codziennie.

Ostatnie wreszcie zagadnienie interesujące nas w dziedzinie propagandy radiowej jest to przyjęcie z pomocą licznym stacjom amerykańskim, które w programie swym mają t. z. godziny polskie. Światowy Związek przystąpił obecnie do zbierania w tej sprawie danych, a przy współpracy Polskiego Radia pragnie zorganizować centralę pomocy radiowych, która zaopatrywałaby życzące sobie tego radiostacje zagraniczne, nadające godziny polskie w odpowiednie materiały tekstowe, nuty, płyty gramofonowe, a nawet płyty żelatynowe, nagrywane specjalnie dla potrzeb Polonii Zagranicznej.

IX. AKCJA GOSPODARCZA.

1. Uwagi ogólne.

W zrozumieniu ciężkiego stanu ekonomicznego Polonii Zagranicznej na wielu terenach, Światowy Związek w działalności swej zwraca specjalną uwagę na zagadnienia gospodarcze, niosąc pomoc przy stwarzaniu podstaw do niezależnego bytu szerokim warstwom społeczeństwa polskiego zagranicą.

Istniejący przy Światowym Związku Komitet Gospodarczy, liczący w swym składzie czterdziestu czterech wybitnych działaczy-fachowców, utrzymuje żywy kontakt z organizacjami gospodarczymi poszczególnych terenów zagranicznych. Akcję swą Komitet prowadzi w kierunku realizacji najistotniejszych gospodarczych potrzeb Polonii Zagranicznej, stawiając sobie za cel:

- a) podniesienie organizacji handlowej w kupiectwie, rzemiośle i rolnictwie,
- b) tworzenie nowych organizacji gospodarczych, odpowiadających wymaganiom terenu,
- c) rozwinięcie ruchu spółdzielczego w dostosowaniu do warunków lokalnych,
- d) szerzenie wśród młodzieży rolniczej, rzemieślniczej i kupieckiej wykształcenia zawodowego,
- e) przygotowanie w tym celu spośród młodzieży pracowników dla pracy organizacyjno-zawodowej oraz
- f) popieranie akcji uprawy i przerobu roślin przemysłowych.

Realizując zakreszony plan akcji, Światowy Związek rozwija swą działalność poprzez Komitet Gospodarczy w kierunku ułatwiania rozbudowy istniejącego stanu gospodarczego Polonii Zagranicznej oraz inicjuje nowe dziedziny pracy na podstawie znajomości potrzeb i w uzgodnieniu ze stanowiskiem zainteresowanych czynników terenowych. W uzupełnieniu wspomnianej powyżej akcji i w celu zapewnienia jej ciągłości, Światowy Związek stara się usilnie o przygotowanie spośród młodzieży nowych kadr samodzielnych pracowników na polu gospodarczym.

W celu usprawnienia działalności istniejących zagranicą polskich organizacji gospodarczych, Światowy Związek w roku sprawozdawczym spowodował wyjazd 16 delegatów, którzy brali udział w zjazdach i konferencjach gospodarczych, zmierzających bądź to w kierunku uzgodnienia planu działania, bądź tworzenia nowych organizacji gospodarczych. Delegaci, przeprowadzali równocześnie badania potrzeb i możliwości rozwoju akcji gospodarczej w terenie.

Wychodząc z założenia, iż jednym z najwłaściwszych sposobów poprawy bytu rzemieślnika polskiego wobec silnej konkurencji obcej jest podniesienie jego umiejętności fachowych. Światowy Związek prowadzi

zawodową akcję szkoleniową w kraju i zagranicą. Na tym odcinku pracy zorganizowano w terenie kursy: kroju i szycia oraz farbiarsko-kilimkarski z udziałem instruktorów z kraju. Obecność instruktorów w terenie wykorzystano dla przeprowadzenia szeregu odczytów na temat organizacji warsztatów pracy.

Równocześnie, celem przygotowania młodzieży bezrobotnej do samodzielnej pracy, zorganizowano w kraju przeszkolenia zawodowe w dziedzinie stolarstwa, rękawicznictwa, brązownictwa i jubilerstwa. W wymienionych gałęziach rzemiosła zostali umieszczeni kandydaci poszczególnych terenów zagranicznych.

Z uwagi na trudne warunki bytowania drobnego rolnika, które pozostawiają wiele do życzenia, Światowy Związek prowadzi akcję, zmierzającą do podniesienia jego poziomu zawodowego i stworzenia producentowi możliwości dodatkowego zarobkowania. Dla zrealizowania tego zadania umożliwiono kandydatom z zagranicy przeszkolenie techniczne w kraju w zakresie mleczarstwa, serowarstwa, tkactwa ludowego, kilimkarstwa, gospodarstwa wiejskiego i domowego, stwarzając w ten sposób nową formę korzystnego zatrudnienia producenta poza pracą na roli.

W skład Ścisłej Komisji Wykonawczej wchodzi wybitni działacze życia gospodarczego w Polsce. Celem usprawnienia i pogłębienia akcji poszczególne referaty terenowe i zawodowe zostały rozdzielone między członków Komisji, w skład której wchodzi:

Dyr. Czarnecki Andrzej, rad. Fiedler Alberti St., dyr. Jastrzębowski Wacław, dyr. Lenartowicz Stefan, pos. Marchlewski Karol, dyr. Modrycki Emil, dyr. Miklaszewski Stanisław, dyr. Pankiewicz Michał, dyr. Przegałliński Bolesław, dyr. Sikorski Bolesław, dyr. Sobecki Jan, dyr. Wasung Ta-deusz, dyr. Żyła Karol, Więclawski Stefan.

Z Komitetem Gospodarczym współpracują następujące organizacje gospodarcze:

Związek Izb Przemysłowo-Handlowych,
Związek Izb Rzemieślniczych,
Związek Izb i Organizacyj Rolniczych,
Związek Spółdzielni Spożywców,
Centralny Związek Średnich i Drobnych Przemysłowców,
Liga Morska i Kolonialna,
Linie Żeglugowe Gdynia—Ameryka,
Międzynarodowe Biuro Osadnicze,
Związek Spółdzielni Rolniczych i Zarobkowo Gospodarczych,
Zgromadzenie Kupców m. st. Warszawy,
Naukowy Instytut Spółdzielczy,
Izba Handlowa Polsko-Łacińsko-Amerykańska,
Polska Kasa Opieki,
Centralny Związek Przemysłu Polskiego,
Naczelna Rada Zrzeszeń Kupieckich,
Izba Handlowa Polsko-Amerykańska.

W dążeniu do przygotowania działaczy na polu społeczno-gospodarczym wśród Polonii Zagranicznej, Światowy Związek zorganizował w Warszawie w roku sprawozdawczym Kurs Spółdzielczy dla przodowników spółdzielni rolniczo-handlowych. Dziesięciodniowy kurs ten zgromadził 31 słuchaczy z terenów przygranicznych, którzy po zakończeniu wykładów

zwiedzili szereg instytucyj spółdzielczych w kraju. W dziedzinie spółdzielczej w przygotowaniu jest miesięczny kurs dla działaczy spółdzielni kredytowych z poszczególnych terenów.

W dziedzinie rolnictwa Światowy Związek przygotowuje akcję, zmierzającą w kierunku podniesienia poziomu zawodowego drobnych rolników w zakresie uprawy i pielęgnacji roślin oraz racjonalnej hodowli. Zadanie to pragniemy rozwiązać za pośrednictwem istniejących w terenie, lub nowoorganizowanych Kółek Rolniczych i Kół Gospodyń Wiejskich, dla których wyszkoleni zostaną przodownicy, zaprawieni praktycznie i teoretycznie do samodzielnej pracy nie tylko w gospodarstwie własnym, lecz również w akcji zespołu.

Omówione powyżej zagadnienia rozwija Komitet Gospodarczy, który współdziała w akcji gospodarczej Światowego Związku.

Organem wykonawczym Komitetu, jest Ścisła Komisja Wykonawcza, na czele której stoi p. dyr. Józef Jakubowski. Obowiązki sekretarza pełni p. St. Więclawski.

Celem utrzymania bezpośredniej współpracy z terenami zagranicznymi na polu gospodarczym, Światowy Związek organizuje w Warszawie szereg konferencyj gospodarczych, poświęconych zagadnieniom związanym ze strukturą ekonomiczną poszczególnych terenów.

Reasumując powyższe, stwierdzić należy, iż zrozumienie ważności zagadnień gospodarczych stale wzrasta wśród Polaków zagranicą, co pozwoli Światowemu Związkowi rozwinąć zakreslony plan akcji gospodarczej i zacieśnić więzy współpracy między Polonią Zagraniczną a Macierzą.

2. Kurs spółdzielczy.

W okresie sprawozdawczym odbył się w Warszawie 10-dniowy kurs spółdzielczy dla 31 działaczy spółdzielczych z różnych środowisk Polonii Zagranicznej, mający na celu przygotowanie działaczy społecznych w poszczególnych skupiskach polskich zagranicą. Inicjując ten kurs, Światowy Związek wychodził z założenia, iż rozwój spółdzielczości jest jednym z niezbędnych czynników w podniesieniu stanu materialnego poszczególnych grup Polonii Zagranicznej, a w szczególności rzemiosła i drobnego rolnictwa.

Program kursu poza fachowymi przedmiotami, obejmował zagadnienie ruchu spółdzielczego w Polsce, oraz płaszczyznę współpracy pomiędzy spółdzielczością w kraju a spółdzielniami polskimi zagranicą.

Uczestnicy kursu zwiedzili szereg obiektów spółdzielczych w Polsce i zawiązali szereg kontaktów z wybitniejszymi przedstawicielami tego ruchu w kraju.

3. Kurs Przysposobienia Rolniczego na Blichu.

Jedenastomiesięczny Kurs Przysposobienia Rolniczego na Blichu pod Łowiczem, ukończyło w okresie sprawozdawczym 3 stypendystów z Ameryki Południowej, którzy zapoznali się dokładnie z najnowszymi metodami pracy dla niewielkich gospodarstw rolnych.

Kurs obejmował, poza przedmiotami teoretycznymi, znaczną ilość godzin zajęć praktycznych oraz wykłady na tematy związane z akcją spo-

leczno-organizacyjną i spółdzielczą w zastosowaniu do średnich gospodarstw rolnych.

Pragnąc dać stypendystom tego kursu możliwie jak najlepsze pojęcie o Polsce współczesnej, Światowy Związek zorganizował dla nich szereg wycieczek po Polsce, oraz dostarczył odpowiednich materiałów instrukcyjnych.

4. Kurs rolniczy dla chłopców w Opsie.

Pragnąc przyjść z pomocą drobnym rolnym gospodarstwom polskim zagranicą, Światowy Związek przyznał w okresie sprawozdawczym 5 stypendiów dla chłopców, których przydzielono na 10-miesięczny kurs rolniczy w Opsie. Kurs ten zaznajomił (podobnie jak na Blichu pod Łowiczem) stypendystów z racjonalnymi formami gospodarki rolnej na małym kawałku ziemi, oraz dał im niezbędne wiadomości o Polsce współczesnej, przy czym zorganizowano dla nich kilka wycieczek po kraju.

5. Wędrowny Kurs Gospodarstwa Domowego w Druui.

Na Wędrowny Kurs Gospodarstwa Domowego w Druui, Światowy Związek przyznał 8 stypendiów dla dziewcząt polskich z zagranicy, które otrzymały 10-miesięczne przeszkolenie fachowe z dziedziny racjonalnego gospodarstwa domowego w zakresie przewidzianym dla drobnych i średnich własności rolnych. Kurs ten dał stypendystkom po ważny zapas wiadomości fachowych, ujętych z punktu widzenia praktycznego, oraz najniezbędniejsze wiadomości o Polsce współczesnej, uzupełnione wycieczkami po Polsce.

Oba te kursy w Opsie i w Druui stanowiły jeden z punktów programu prac Światowego Związku na odcinku gospodarczo-rolnym, w stałym dążeniu do podniesienia stanu materialnego i poziomu życia Polonii Zagranicznej, na najbardziej zaniedbanym dotychczas odcinku, jakim jest dziś byt małorolnych Polaków zagranicą.

6. Kurs Eksportowy.

W okresie sprawozdawczym odbył się V Kurs Eksportowy przy Światowym Związku Polaków z Zagranicy, na który uczęszczało 76 słuchaczy. Zadaniem Kursu było przeszkolenie młodzieży zarówno w kraju, jak i zagranicą, dające podstawowe wiadomości o handlu zagranicznym, w szczególności eksportowym, oraz o naszych rodakach zamieszkających zagranicą, o ich organizacji, działalności i możliwościach gospodarczych. To połączenie tematów miało wzbudzić wśród słuchaczy zainteresowanie dziedziną handlu zagranicznego oraz możliwościami rozwinięcia wymiany z Polakami mieszkającymi zagranicą, a w konsekwencji wywołać pracę w tym kierunku.

Kurs obejmował 118 godzin zajęć, z czego na wykłady przypada 89 godzin i 29 na ćwiczenia praktyczne.

W okresie sprawozdawczym nastąpiło zakończenie pięcioletniego okresu trwania Kursów Eksportowych, które pozwala na zebranie ogólnych ich wyników i ich ocenę. W ciągu tego okresu czasu rozwinęły się Kursy z najzupełniej skromnych początków, mających raczej charakter próby, w

instytucję stałą, o sprecyzowanych celach i zadaniach, posiadającą swoją tradycję i cieszącą się poparciem i uznaniem najważniejszych urzędów, instytucji i organizacji zainteresowanych w handlu zagranicznym oraz w rozwoju gospodarczym i związaniu Polaków mieszkających zagranicą z krajem. W ciągu ubiegłego pięciolecia organizacja Kursów uległa sprecyzowaniu i została ustalona: ostatnie Kursy Eksportowe nie wykazują tak wielkich zmian pod każdym względem, jak to miało miejsce w latach początkowych. Można uznać, że Kursy osiągnęły już tę formę i poziom, który dopuszcza zmiany szczegółów, ulepszenia i poprawki naukowe bądź organizacyjne, ale nie wymaga zmian zasadniczych ani pod względem poziomu naukowego wykładów, ilości słuchaczy i ich poziomu, ani pod względem czasu i ilości wykładów, zasad i techniki egzaminów, ani wreszcie w odniesieniu do podstaw finansowych.

Podkreślić dalej należy znaczenie propagandowe Kursów Eksportowych. Kursy dotychczasowe wyrobiły już sobie znaczny rozgłos, czego dowodem zwiększający się z roku na rok napływ zgłoszeń na Kurs. Rozgłos ten przyczynia się z jednej strony do coraz większego zainteresowania następnymi Kursami, z drugiej zaś strony do rozpowszechniania i propagandy samej zasadniczej myśli Kursów Eksportowych: związania gospodarczego Polaków mieszkających zagranicą z krajem drogą rozwoju wymiany handlowej, opartej na zdrowych kupieckich podstawach.

Wreszcie praktyczne życie gospodarcze uznało już znaczenie instytucji Kursów Eksportowych i wykazuje coraz intensywniejsze zainteresowanie nimi, przede wszystkim od strony zatrudnienia absolwentów Kursów. Dyplom ukończonego Kursu Eksportowego coraz częściej jest decydującym momentem w angażowaniu pracowników w instytucjach i firmach w dziedzinie handlu zagranicznego działających, a prowadzone przez Koło Absolwentów i Byłych Słuchaczy Kursów Eksportowych zestawienia wykazują, że absolwenci Kursów Eksportowych w przeważającej większości właśnie przez tę dziedzinę zostają wchłonięci.

Ciekawym objawem trwałych związków wyrabianych przez Kursy Eksportowe w swych wychowankach jest organizacja Koła Absolwentów i Byłych Słuchaczy Kursów Eksportowych, czyli Koła Eksportowego przy Światowym Związku Polaków z Zagranicy. Organizacja ta, łącząca trwale wszystkich słuchaczy Kursów Eksportowych ze Światowym Związkiem i dbająca o ich dalsze kształcenie w obranych kierunkach, jak również o ich losy, stanowi doskonałe uzupełnienie działalności Kursów i zapewnienie, że zasadnicze cele Kursów Eksportowych nie ulegną zapomnieniu, lecz przeciwnie, będą umacniane wśród byłych słuchaczy, a propagowane wśród obcych. Koło wydaje własny organ — miesięcznik p. t.: „Polski Eksport“.

X. SKŁADNICA POMOCY KULTURALNO-OŚWIATOWYCH.

W okresie sprawozdawczym, zacieśniła się jeszcze bardziej współpraca Światowego Związku z organizacjami polskimi zagranicą w dziedzinie dostarczania terenom pomocy kulturalno-oświatowych. Stale zwiększające się tętno pracy społeczno-oświatowej w środowiskach polskich zagranicą powoduje silny wzrost zapotrzebowania na cały szereg przedmiotów, jak książki, mapy, obrazy i t. p.

Dla sprostania szybko rosnącemu zapotrzebowaniu Polonii Zagranicznej na pomoce kulturalno-oświatowe, Światowy Związek w okresie sprawozdawczym znacznie rozbudował i wyodrębnił w Biurze specjalny aparat, zajmujący się wykonywaniem zamówień Polonii Zagranicznej w dziale pomocy kulturalno-oświatowych, pod nazwą „Składnica“.

W roku sprawozdawczym rozpoczęta została reorganizacja Składnicy celem nadania jej sprężystości handlowej.

Składnica ma na celu:

- 1) szybko, sprawnie i tanio wykonywać różnorodne polecenia wydziałów terenowych, kulturalno-oświatowego i biura prasowego;
- 2) stworzyć odpowiednie warunki, aby polskie organizacje, szkoły, świetlice, księgarnie i sklepy, oraz poszczególne jednostki zagranicą zaopatrywały się w pomoce kulturalno-oświatowe polskiej produkcji, z pominięciem źródeł obcych;
- 3) zadośćuczynić potrzebom powstającym w poszczególnych krajach punktach sprzedaży i kolportażu pomocy kulturalno-oświatowych i odpowiednio pomagać w ich powstaniu i rozwoju;
- 4) skutecznie współdziałać z organizacjami polskimi w kraju, mającymi też za zadanie zaopatrywanie Polaków z zagranicy w pomoce kulturalno-oświatowe;
- 5) ewidencjonować wysyłki pomocy kulturalno-oświatowych z Polski dla polskich ośrodków i osób zagranicą.

Składnica została zinwentaryzowana, przy czym wyeliminowane zostały bezwartościowe dla terenów zagranicznych pomoce — kulturalno-oświatowe i nadal takie nie są przyjmowane, natomiast stale jest zaopatrywana w materiały wartościowe. Wprowadzona została stała ewidencja materiałów znajdujących się w Składnicy, przy czym zostały zcentralizowane w Składnicy wszelkie przesyłki uskuteczniane przez Światowy Związek. Wprowadzony został system handlowy opakowania i przesyłek.

Duże znaczenie w reorganizacji Składnicy miało wyodrębnienie jej i usamodzielnienie pod względem finansowym, w taki sposób, że stanowi ona jakby autonomiczną jednostkę w budżecie Światowego Związku i wszelkie zamówienia są przez Składnicę wykonywane na zasadach handlowych. Ponadto Składnica administruje również tymi pomocami kulturalno-oświatowymi, które są nabywane przez Światowy Związek dla bezpłatnego rozdawnictwa poszczególnym organizacjom polskim zagranicą tytułem subwencji.

Nakreślone wyżej zadania Składnicy nie zostały jeszcze w pełni osiągnięte. W każdym razie akcja dała już, mimo kilku zaledwie miesięcy trwania, rezultaty niewątpliwie pozytywne i bardzo obiecujące na przyszłość.

Dzięki specjalnym staraniom Światowego Związku, zostały przeprowadzone specjalne umowy z szeregiem wydawców i producentów w kraju, na mocy których Światowy Związek otrzymał znaczną zniżkę od cen katalogowych. (Książki z rabatem 30 do 50%, a przy naddrukach i z większym).

Przy Składnicy urządzona została wzorcownia pomocy kulturalno-oświatowych, co pozwala przyjezdnym zapoznać się z produkcją polską i cenami, a już obecnie przygotowywanych jest 25 wzorców dla terenów zagranicznych, które pущzone obiegiem winny wzmóc zapotrzebowanie terenów na pomoce kulturalno-oświatowe z Polski.

Z wyżej wskazanych zadań osiągnięto następujące rezultaty:

Zaopatrzenie terenów w bezpłatne pomoce kulturalno-oświatowe na koszt Światowego Związku przedstawia się następująco w poszczególnych latach:

R o k				Pomoce kulturalno-oświatowe			
1929-30	1930-31	1931-32	1932-33	1933-34	1934-35	1935-36	1936-37
500	2.280	5.745	21.823	37.828	76.795	127.292	287.577

Jak z tego zestawienia wynika, w okresie sprawozdawczym Światowy Związek podwoił akcję zaopatrywania terenów we wszelkiego rodzaju pomoce kulturalno-oświatowe.

Poniższa tabelka ilustruje rodzaje tych pomocy wysłanych przez Związek do poszczególnych organizacji polskich zagranicą:

1)	Bibliotek 138	książek	3.312.—
2)	Ksiązek		74.382.—
3)	Broszur		10.451.—
4)	Miesięczników, tygodników, czasopism, egz.		149.596.—
5)	Kopij obrazów		7.275.—
	Obrazów oryginałów		27.—
6)	Pocztówek		23.929.—
7)	Map		1.746.—
8)	Gier świetlicowych		261.—
9)	Płyt gramofonowych		410.—
10)	Przezroczy odczytowych kompletów		110.—
11)	Aparatów projekcyjnych		9.—

12)	Aparatów filmowych dźwiękowych	5.—
13)	Filmów dźwiękowych — kopij	69.—
14)	Radioodbiorników	1.—
15)	Innych	15.994.—

Prócz tego Światowy Związek wysłał ponad 600 sztuk różnego sprzętu sportowego jak piłki, rękawice bokserskie i t. p.

W okresie sprawozdawczym Światowy Związek rozesłał 26.000 życzeń świątecznych. wraz z opłatkami do poszczególnych organizacji polskich zagranicą. W roku 1935/36 rozesłano takich samych życzeń 20.000.

Akcja biblioteczna w roku sprawozdawczym przy wysłaniu 138 bibliotek, o 3312 tomach, jest znacznie mniejsza niż w roku poprzedzającym, gdzie wynosi 310 bibliotek o objętości 8.370 tomów, natomiast wysyłka książek wykazała wielki wzrost, z 42.802 w roku 1936 na 74.382 w roku sprawozdawczym. Wzmogło się też bardzo wysyłanie miesięczników, tygodników, czasopism z 17.486 na 149.596, wywołane akcją rozszerzenia czytelnictwa prasy polskiej zagranicą. Powstały też zupełnie nowe pozycje, jak aparaty dźwiękowe i filmy dźwiękowe, dostarczanie płyt do polskich audycji radiowych, których kompletowaniem zajmowała się Składnica.

Z powyższego wynika, że skala zapotrzebowań została rozszerzona znacznie, a działalność ogólna podwojona.

Organizowanie akcji handlowej.

przez stworzenie odpowiednich warunków, aby organizacje polskie mogły zaopatrywać się w pomoce kulturalno-oświatowe polskiej produkcji, z pominięciem źródeł obcych.

Utworzenie jak najtańszych źródeł zakupu, zebranie materiałów, ofert, katalogów i cała akcja przygotowawcza w kraju, wymagała jednocześnie akcji propagandowej zagranicą. Mimo, że propaganda i praca w tym kierunku zagranicą jest dopiero zapoczątkowana, Składnica w roku sprawozdawczym już zaopatrywała w pomoce kulturalno-oświatowe 5 księgarni, oraz szereg organizacji polskich zagranicą i osób. Obroty niżej wskazane ilustrują wyraźnie, że akcji tej w roku przyszłym trzeba będzie poświęcić dużo pracy i uwagi.

Wysłano zagranicę na r-k. osób trzecich pomocy kulturalno-oświatowych:

w grudniu	1936 r.	za	zł.	100.—
w styczniu	1937 r.	za	zł.	1.650.—
w lutym	„	„	„	2.230.—
w marcu	„	„	„	2.000.—
w kwietniu	„	„	„	2.440.—
w maju	„	„	„	3.220.—
w czerwcu	„	„	„	3.860.—
w lipcu	„	„	„	3.870.—
w sierpniu	„	„	„	3.140.—
we wrześniu	„	„	„	4.800.—
w październiku	„	„	„	13.887.—
w listopadzie	„	„	„	8.082.—

Na skutek uzyskania ulgi do 50% w 72 redakcjach czasopism krajowych zaabonowano na rok osób trzecich pism:

w styczniu	1937 r.	237 pism
w lutym	„	251 „
w marcu	„	252 „
w kwietniu	„	333 „
w maju	„	316 „
w czerwcu	„	335 „
w lipcu	„	268 „
w sierpniu	„	200 „
w wrześniu	„	189 „
w październiku	„	246 „
w listopadzie	„	272 „
w grudniu	„	278 „

Niezależnie od powyższych prenumerat, uskutecznianych za pośrednictwem Światowego Związku, redakcje pism wysyłały około 30.000 abonentom różne czasopisma i periodyki.

Zapotrzebowania Polonii Zagranicznej były poza tym bardzo różnorodne: wynajęto ponad 300 kostiumów teatralnych, nabyto i wysłano 17 kostiumów teatralnych, 37 płyt dla audycji radiowych, wyposażono w aparaturę dźwiękową filmy i pomoce kulturalno-oświatowe II Wyprawę Harcerską do Stanów Zjednoczonych, skompletowano biblioteki Światowego Związku, Klubów Młodzieży Polskiej z Zagranicy, wysłano ludowe wstążki polskie, kukiełki, sztandary dla organizacji, stroje ludowe, lalki, modele szybowcowe itp. Na podkreślenie zasługuje zainteresowanie się prasą fachową, oraz dodatnie zjawisko, że przeważna część słuchaczy Kursu Wiedzy o Polsce zakupiła dla siebie ratalnie ze stypendium zupełnie ładne biblioteczki dla przyszłej pracy kulturalno-oświatowej wśród Polonii Zagranicznej.

Organizowanie punktów sprzedaży zagranicą.

Powstawanie punktów sprzedaży pomocy kulturalno-oświatowych zagranicą nie ma wprawdzie jeszcze ustalonego planu i metody pracy z naszej strony. Na razie inspirowane są instytucje i osoby, które w ten lub inny sposób nadają się do zapoczątkowania tej akcji, przesyłając wskazówki, katalogi i wzory.

Współpraca z organizacjami społecznymi w Polsce.

Dzięki wysiłkom Światowego Związku, współpraca jego z poszczególnymi organizacjami polskimi w kraju stale rozszerza się i pogłębia.

Nawiązanie bliskiej współpracy z Tow. Szkoły Ludowej zapewniło bezgotówkową wymianę wydawnictw, oraz bezpłatne otrzymanie 25 bibliotek wydawnictw T. S. L., jako obiegowych bibliotek wzorcowych. Zapoczątkowane zostały rozmowy z szeregiem innych instytucji społecznych, posiadających własne wydawnictwa, przy czym instytucje te korzystają z pomocy wydawniczych Światowego Związku w formie wypożyczania ilustracji, matryc, klisz i t. p. oraz porad technicznych. Składnica ze swej strony intensywnie pośredniczy w zaopatrzeniu Polonii Zagranicznej, przez po-

krewnie organizacje z Polski. Szczególnie uwydatnia się bliskość takiej współpracy z organizacjami młodzieżowymi.

Ewidencja eksportu pomocy kulturalno-oświatowych.

Ewidencjonowanie wysyłek pomocy kulturalno-oświatowych z Polski dla terenów zagranicznych poczyniło pewne postępy przez bliską współpracę z szeregiem wytwórców, dalekie jest jednak jeszcze od generalnego ujęcia zagadnienia i obecnie brak jeszcze materiału dla dokładnego zobrazowania cyfrowego wszelkich wysyłek pomocy kulturalno-oświatowych z Polski na tereny Polonii Zagranicznej.

Należy tu zaznaczyć, że szereg organizacji polskich zagranicą zmienia system zaopatrywania się w pomoce kulturalno-oświatowe, przechodząc na system nabywania tych przedmiotów, które są im najbardziej potrzebne, zamiast uzyskiwania od poszczególnych organizacji oświatowych tych materiałów, którymi dane organizacje rozporządzają, a które niejednokrotnie nie są odpowiednie dla zainteresowanego środowiska polskiego zagranicą.

Ta, dość radykalna zmiana systemu zaopatrywania Polonii Zagranicznej w pomoce kulturalno-oświatowe, stwarza realną podstawę do rozwinięcia na szeroką skalę zakrojonej akcji dostarczania tanich, lecz dostosowanych do potrzeb Polonii Zagranicznej pomocy kulturalno-oświatowych i sportowych.

Dalszy rozwój Składnicy Światowego Związku, jak również szeregu punktów zaopatrzenia zagranicą (np. księgarnie polskie, składnice przy większych organizacjach polskich i t. p.), jest całkowicie oparty o wymienioną reformę zaopatrywania Polonii Zagranicznej i przejście w całości na system handlowy.

W okresie sprawozdawczym Światowy Związek zwrócił specjalną uwagę na dostosowanie jakości pomocy kulturalno-oświatowych do lokalnych potrzeb i przyzwyczajeń poszczególnych terenów. Szereg odbytych konferencji z przedstawicielami Polonii Zagranicznej miało na celu, a częściowo i doprowadziło do zwiększenia atrakcyjności, nadsyłanych przez Światowy Związek pomocy kulturalno-oświatowych, przez nadanie im takiej formy i szaty zewnętrznej, do jakiej dany teren jest przyzwyczajony. Zadanie to, szczególnie, jeżeli chodzi o masowe wydawnictwa, nie należy do łatwych, niemniej jednak wykonano już poważny krok napród w tym kierunku.

XI. INNE ZAGADNIENIA AKTUALNE.

1. Dom Polonii Zagranicznej im. Marszałka Józefa Piłsudskiego w Warszawie.

W okresie sprawozdawczym są do zanotowania znaczne postępy w realizowaniu uchwały II Zjazdu Polaków z Zagranicy, zobowiązującej władze Światowego Związku do wzniesienia w najbliższym pięcioleciu Domu Polonii Zagranicznej im. Marszałka Józefa Piłsudskiego w Warszawie.

W latach ubiegłych niektóre środowiska polskie zagranicą konkretnie określiły swe stanowisko do tej akcji — przez zorganizowanie zbiórek i imprez, z których dochód przeznaczono na budowę Domu.

W rezultacie zbiórki w latach 1934/36 na budowę Domu Polonii Zagranicznej wpłacono do Światowego Związku kwotę: 8.425.95 zł. w tym ofiar indywidualnych zł. 137.25.

Następnie akcja prowadzona była w dwu kierunkach: w kierunku — bezpłatnego uzyskania odpowiedniej parceli pod budowę Domu, oraz w otrzymaniu kwoty zł. 60.000.— zebranej swego czasu w kraju na budowę Domu.

Usilne starania Prezydium Rady Naczelnej Światowego Związku, pozytywna ocena działalności Światowego Związku oraz wysokie zrozumienie potrzeb Polonii Zagranicznej — skłoniły Skarb Państwa do oddania bezpłatnie na własność Światowemu Związkowi dwu posesji w Warszawie, położonych tuż nad Wisłą — w przyszłej dzielnicy reprezentacyjnej — przy Wybrzeżu Gdańskim, w niewielkiej odległości od siedziby Pana Prezydenta R. P. W przyszłości ta część Wybrzeża Gdańskiego, gdzie wzniesiony będzie Dom Polonii Zagranicznej, ma otrzymać nazwę Alei Polonii Zagranicznej.

W tym też czasie Światowy Związek Polaków z Zagranicy otrzymał od Prezydium Komitetu Wykonawczego „Tygodnia Emigranta Polaka“ kwotę zł. 60.000.— zebraną w kraju, jeszcze w r. 1930, w drodze publicznej zbiórki na budowę Domu Polonii Zagranicznej.

Posiadając parcelę oraz pewien kapitał, Prezydium Światowego Związku, poleciło opracowanie zestawienia potrzeb lokalowych. Pierwotna koncepcja wzniesienia gmachu wyłącznie dla potrzeb Światowego Związku uległa zrewidowaniu i uzupełnieniu. Projektowany obecnie Dom Polonii Zagranicznej, pomieści biura — Światowego Związku Polaków z Zagra-

nicy, Funduszu Szkolnictwa Polskiego Zagranicą, Towarzystwa Pomocy Polonii Zagranicznej, Wydziału Zagranicznego Związku Harcerstwa Polskiego oraz Instytutu Badań Spraw Narodowościowych. Zmiany te miały na celu umożliwienie zgrupowania biur organizacji najściślej współpracujących ze Światowym Związkiem, a przez to i zapewnienie wysokiej sprawności w pracy.

W drugiej części gmachu— mieszkalnej — znajdzie pomieszczenie młodzież polska z zagranicy przebywająca na studiach w kraju. Dla licznie przybywających do Polski wycieczek urządzony zostanie niewielki hotel i schronisko.

Mając na względzie powyższe uwagi, Prezydium Rady Naczelnej Światowego Związku zwróciło się w październiku r. b. do Stowarzyszenia Architektów Rzeczypospolitej Polskiej (S.A.R.P.) o ogłoszenie konkursu powszechnego, dostępnego dla Polaków z kraju i zagranicy.

Równocześnie przystąpiono do przygotowania parceli pod zabudowę, sprzedając w drodze przetargu stare budynki, mieszczące się na obu parcelach za sumę zł. 10.600.—. Prace przy burzeniu i wywiezieniu materiałów rozbiórkowych będą zakończone w terminie, umożliwiającym zapoczątkowanie robót budowlanych wczesną wiosną roku 1938.

Jak wynika z powyższego zrealizowania uchwały II Zjazdu Polaków i wszystkich środowisk polskich zagranicą, które w dobrze zrozumianym okresie konkretnej pracy o zakreślonym planie działania. Ten pogląd skłonił Prezydium Rady Naczelnej Światowego Związku do powołania Komitetu Budowy Domu Polonii Zagranicznej im. Marszałka Józefa Piłsudskiego, którego zadania określono w sposób następujący: zgromadzenie funduszy na budowę Domu przez przeprowadzenie szeroko pojętej zbiórki w kraju i zagranicą, zainteresowanie tą akcją społeczeństwa w kraju, i wszystkich środowisk polskich zagranicą, które w dobrze zrozumianym interesie własnym i młodzieży polskiej z zagranicy, studiującej w kraju, powinny zdobyć się na poważny wysiłek organizacyjny i materialny i dołożyć cegiełkę do tej akcji. Udział środowisk polskich z zagranicy przy wzniesieniu Domu Polonii Zagranicznej winien pójść w kierunku zebrania odpowiednich sum na ufundowanie sal, pokojów w części internatowej t. j. w tej części Domu, z której korzystać będzie wyłącznie młodzież polska z zagranicy.

Światowy Związek przystępuje do budowy Domu Polonii Zagranicznej pod protektoratem najwyższych dostojników państwowych i przy współudziale Komitetu Honorowego, w którego skład wchodzi członkowie Rządu oraz wybitni przedstaw. duchowieństwa i społeczeństwa polskiego.

Komitet Wykonawczy ukonstytuował się w następującym składzie:

Prezes dr. Bronisław Hełczyński — przewodniczący Komitetu;

Dyr. Stefan Szwedowski — wiceprzewodniczący Komitetu;

Plk. dypl. Władysław Kiliński — wiceprzewodniczący Komitetu;

Dyr. Emil Modrycki — skarbnik Komitetu i przewodniczący Sekcji Finansowej;

Dyr. Stefan Lenartowicz — sekretarz Komitetu;

Prof. inż. pułk. Leopold Toruń — przewodniczący Sekcji Technicznej;

Inż. Jerzy Grabowski — przewodniczący Referatu Propagandy;

Prezes dr. Henryk Gruber — przewodniczący Komitetu Zbiórki;
Dyr. Mieczysław Fularski — przewodniczący Komisji Zbiórki Zagranicą;

Prezes Czesław Klarner — przewodniczący Komisji Zbiórki w przemyśle i handlu;

Dyr. Mieczysław Hofman — przewodniczący Komisji Zbiórki w bankowości;

Gen. bryg. Stanisław Kwaśniewski — przewodniczący Komisji Zbiórki w organizacjach społecznych;

Dyr. Jan Dębski — przewodniczący Komisji Zbiórki na wsi;

Prezes Stanisław Okoniewski — przewodniczący Komisji Rewizyjnej;

Dyr. Tadeusz Kowalski — zast. przew. Sekcji Finansowej;

Inż. Adam Paprocki — zast. przew. Sekcji Technicznej;

Dyr. Aleksander R. Leszczyński — zast. przew. Komisji Zbiórki Zagranicznej;

Dyr. Józef Jakubowski — zast. przew. Komisji Zbiórki w przemyśle i handlu;

Radca Leszek Robowski — zast. przew. Komisji Zbiórki w przemyśle i handlu;

Prof. Stanisław Sumiński — zast. przew. Komisji Zbiórki w organizacjach społecznych;

Dyr. Włodzimierz Hübner — członek Komisji Rewizyjnej;

Radca dr. Aleksander Figlarewicz — członek Komisji Rewizyjnej;

Dr. Karol Żyła — członek Komisji Rewizyjnej;

Dyr. dr. Tadeusz Wasung — członek Komisji Rewizyjnej;

Dyr. Fryderyk Lemańczyk — członek Komisji Rewizyjnej;

Ryszard Koprowski — sekretarz Sekcji Technicznej;

Zygmunt Hodyna — sekretarz Komisji Zbiórki w przemyśle i handlu.

2. Ośrodek Wychowawczy w Groniku pod Zakopanem.

W dążeniu do scalenia w okresie letnim akcji wychowawczej i szkoleniowej młodzieży polskiej z zagranicy powstała inicjatywa zbudowania Ośrodka Wychowawczego Światowego Związku. Celem zrealizowania jak najszybciej wspomnianej inicjatywy wybudowano już w lecie bieżącego roku prowizoryczne baraki, które umożliwiły zakwaterowanie wszystkich uczestników kursów oraz zespołów. Wybudowanych zostało 6 baraków, w tym jeden, stanowiący jadalnię i świetlicę.

Równocześnie rozpoczęto budowę stałych budynków Ośrodka. Pełny plan przewiduje zbudowanie czterech budynków mieszkalnych, mogących pomieścić około 400 osób, oraz specjalnego budynku świetlicowego. Prócz tego Ośrodek będzie posiadał własny basen kąpielowy, szereg boisk sportowych, zaopatrzony będzie we własne światło elektryczne, wodę bieżącą ciepłą i zimną. Część z tych urządzeń zostanie oddana do dyspozycji uczestnikom zimowych kursów i konferencji już w grudniu b. r. W czasie tym zostanie wykończona budowa jednego budynku mieszkalnego, mogącego pomieścić około 100 osób, oraz budynku świetlicowego. Z innych inwestycji należy podkreślić zaopatrzenie w tym czasie Ośrodka we własną elektryczność, dostarczenie do mieszkań wody bieżącej zimnej i ciepłej, oraz skanalizowanie terenu Ośrodka.

Ośrodek położony jest w pięknej okolicy tuż koło Zakopanego, na drodze do Doliny Kościeliskiej, na wysokości około 1000 metrów, zajmując obszar 1 ha. Położony u stóp Tatr, u stoków Gubałówki, jest doskonałym miejscem wypadowym dla pięknych górskich wycieczek, jak również nadaje się doskonale na organizowanie kursów narciarskich. Uroczyste otwarcie Ośrodka odbędzie się dnia 23.1.1938 r. w czasie sesji Rady Naczelnej Światowego Związku.

Zbudowanie Ośrodka Wychowawczego Światowego Związku jest jednym z najważniejszych osiągnięć na polu pracy wychowawczej. Praca ta, odbywająca się głównie w okresie letnim na kursach przeszkoleniowych i obozach w Polsce, często nie stała dotychczas na właściwym poziomie z braku jednolitych wytycznych, jak i odpowiedzialnego kierownictwa. Akcja wychowawcza, rozbita na cały szereg organizacji krajowych, z których każda na swój sposób młodzież tę wychowywała, nie mogła dać takich rezultatów, jakichby należało sobie życzyć. Poza tym cierpiał na tym powiązanie tej młodzieży ze Światowym Związkiem, a przez to odpowiednie nastawienie na jej rolę i zadania na terenach mniejszości, czy emigracyjnych

Wybudowanie własnego ośrodka stało się zatem podstawą do:

- a) jednolitej akcji wychowawczej, prowadzonej bezpośrednio przez Światowy Związek,
- b) zwrócenia szczególnej uwagi na zagadnienia, związane z pracą na terenach zagranicznych,
- c) skupienia młodzieży ze wszystkich niemal terenów, a tym samym do umożliwienia jej wymiany wzajemnej poglądów i doświadczeń,
- d) zetknięcia z młodzieżą krajową, zaproszoną przez Światowy Związek do Ośrodka,
- e) zogniskowanie całej akcji przeszkoleniowej w jednym ośrodku, co rozwiązuje w dużej mierze zagadnienie wymiany prelegentów i wykładowców.

XII. WSPÓŁPRACA Z DUCHOWIENSTWEM POLSKIM.

Doceniając wielką rolę duszpasterstwa polskiego wśród Polonii Zagranicznej, Światowy Związek dąży stale do wzmacniania i rozszerzania zakresu swej współpracy zarówno ze świeckim jak i zakonnym duchowieństwem, oraz ze Zgromadzeniami Sióstr Zakonnych, rozwijającymi pożyteczną działalność w ośrodkach polskich zagranicą.

Przede wszystkim podkreślić należy stały kontakt Światowego Związku z kancelarią J. E. ks. Kardynała Prymasa Hłonda, sprawującego zwierzchność nad duszpasterstwem wśród Polaków, zamieszkających poza granicami Rzeczypospolitej. Przedstawiciel Kurii Prymasowskiej ks. kanonik Zborowski brał udział w obradach Rady i Prezydium Światowego Związku.

W pełnym zrozumieniu wartości bezpośredniego zetknięcia się z Ojczyzną, Światowy Związek umożliwiał przyjazd do kraju tak duchowieństwu starszemu, pracującemu wśród Polonii Zagranicznej, jak i młodszemu, które najczęściej jeszcze Polski nie widziało.

Na specjalną uwagę zasługuje fakt zorganizowania dla kilkunastu księży polskich z Ameryki, studiujących w Rzymie, specjalnej wycieczki po Polsce, połączonej z tygodniowym kursem o Polsce współczesnej i jej kulturze, który odbył się w Seminarium Zagranicznym w Potulicach. Koszt tej jednomiesięcznej wycieczki pokryty został całkowicie przez Światowy Związek, przy czym przez cały czas jej trwania członkowie otoczeni byli stałą, serdeczną i staranną opieką Światowego Związku.

Stała i ścisła współpraca Światowego Związku z Seminarium Zagranicznym w Potulicach wyraziła się m. in. w tym, że w uroczystości 5-cio lecia istnienia Seminarium z udziałem J. Em. ks. Kardynała Prymasa Hłonda, uczestniczyli również przedstawiciele Światowego Związku w osobach: p. Marsz. Raczkiewicz, Dyr. Lenartowicz i inż. Grabowski, składając Seminarium dar w postaci pięknych wydawnictw książkowych.

Rektor Seminarium ks. Posadzy zgotował nadzwyczaj gościnne i serdeczne przyjęcie uczestnikom Kursu Wiedzy o Polsce, którzy wyjechali stamtąd pod silnym wrażeniem wielkiej pracy i doskonałego nastroju, panującego w murach uczelni.

Z władzami Seminarium Światowy Związek ustalił bliskie współdziałanie na odcinku prasowo-wydawniczym. Cały szereg religijnych i patriotycznych wydawnictw Seminarium zostało zakupionych przez Światowy Związek.

Kilkakrotnie też artykuły z miesięcznika „Polacy Zagranicą“, zwłaszcza omawiające rolę duszpasterstwa polskiego zagranicą, zostały prze-

drukowane w „Głosie Seminarium Zagranicznego“, zaznaczając w ten sposób wzajemne należyte docenianie tego ważnego zagadnienia.

Nie mniej ważnym jest również kurs dla S.S. Nauczycielek ze Stanów Zjednoczonych Am. Półn. (patrz rozdział V część II), który stwarza trwałe podstawy współpracy szkolnictwa parafialnego w St. Zj. ze Światowym Związkiem. Ponadto Światowy Związek rozciąga troskliwą opiekę nad poszczególnymi księżmi lub klerykami (w ogólnej liczbie 42), przebywającymi na studiach w Polsce, organizując dla nich specjalne wycieczki na koszt Związku, oraz dostarczając im pewną ilość książek i wydawnictw. To też po powrocie na tereny swej pracy zagranicą, samorzutnie dawali oni wyraz gorącym uczuciom patriotycznym oraz serdecznej wdzięczności za umożliwienie im zobaczenia Polski i udzielenie pełnej miłych wspomnień gościnności.

Listy takie ogłaszano nieraz w wydawnictwach Światowego Związku, a duża część prasy krajowej i zagranicznej przedrukowywała je. Stąd powstała żywa łączność korespondencyjna, którą Światowy Związek pilnie podtrzymywał.

Wreszcie w okresie sprawozdawczym staraniem Światowego Związku wyjechało do Argentyny dla prowadzenia pracy duszpasterskiej 4 księży oraz 2 braci zakonnych ze zgromadzenia O.O. Saletynów.

W chwili oddania do druku sprawozdania, nadeszły pierwsze wiadomości o pełnej energii i ofiarności pracy tych księży, których działalność spotkała się z serdecznym uznaniem nie tylko naszych rodaków, ale i życzliwym poparciem tamtejszych władz kościelnych i społeczeństwa argentyńskiego.

Również do Brazylii udały się na koszt Światowego Związku 2 siostry Miło ierdzia celem uzupełnienia tamtejszych polskich sił zakonnych, szerzących akcję oświatowo-charytatywną w najodleglejszych ośrodkach życia polskiego.

Niezmiernie ważną sprawą w tej dziedzinie pracy Związku było systematyczne zaopatrywanie Polonii Zagranicznej w dewocjonalia i literaturę religijną.

W okresie sprawozdawczym wysłano na tereny zagraniczne następujące ilości dewocjonalii i lektury religijnej:

Argentyna	1147
Brazylia	332
Belgia	14
Czechosłowacja	14
Francja	220
Holandia	130
Jugosławia	2
Łotwa	2629
Niemcy	1213
Rumunia	1871
Stany Zjednoczone	702

Razem 8274

W akcji tej chodziło Związkowi o wyrugowanie z rynków zagranicznych dewocjonalji, dostarczanych przez obcych i zastąpienie ich wyrobami polskimi.

Rozmowy przeprowadzane z przyjeżdżającymi księżmi oraz siostrami zakonnymi dały już pewne rezultaty i obecnie mamy zamówienia, choć nie wielkie na dewocjonalia, a nawet i na sztandary dla towarzystw religijnych.

Przygotowano 25 kolekcij dewocjonalji, składających się z obrazków pocztówek, obrazów, książek do nabożeństwa, krzyżyków, medalików itp., które zostaną wysłane na tereny zagraniczne i winny znacznie wzmocnić zapotrzebowanie na dewocjonalia z Polski.

Podane wyżej dane liczbowe zaopatrzenia bezpłatnego terenów nie obejmują prasy katolickiej, którą periodycznie wysyła Światowy Związek w ilości około 200 egzemplarzy miesięcznie. Poza tym poszczególne redakcje czasopism katolickich w porozumieniu ze Światowym Związkiem wysyłają do zagranicznych środowisk polskich około 30.000 egzemplarzy miesięcznie.

XIII. WSPÓLPRACA Z INNYMI ORGANIZACJAMI W KRAJU.

1. Uwagi ogólne.

W pracy na odcinku Polonii Zagranicznej Światowy Związek Polaków z Zagranicy stale spotykał się z najbardziej życzliwym stanowiskiem społecznych organizacyj, tak młodzieży, jak i starszego społeczeństwa polskiego.

Z organizacyj i instytucyj współpracujących wymienić należy:

1. Akademicki Związek Morski
2. Bank Polska Kasa Opieki
3. Centralny Instytut Wychowania Fizycznego
4. Centralny Związek Młodej Wsi
5. Fundusz Szkolnictwa Polskiego Zagranicą
6. Instytut Badań Spraw Narodowościowych
7. Instytut Bałtycki
8. Instytut Oświaty Dorosłych
9. Instytut Śląski
10. Instytut Teatrów Ludowych
12. Katolickie Stowarzyszenie Młodzieży Męskiej i Żeńskiej
12. Klub Młodzieży Polskiej z Zagranicy
13. Śląski Komitet Kulturalny nad Polakami w Czechosłowacji
14. Liga Morska i Kolonialna
15. Linia Gdynia — Ameryka
16. Opieka Polska nad Rodakami na Obczyźnie
17. Polska Ymca
18. Polski Akademicki Zw. Zbliżenia Międzynarodowego „Liga“
19. Polski Instytut Eksportowy
20. Polski Instytut Współpracy z Zagranicą
21. Polski Komitet Olimpijski
22. Polski Zw. Piłki Nożnej
23. Polski Zw. Gier Sportowych
24. Polski Zw. Zachodni
25. Syndykat Emigracyjny
26. Tow. Obozów Nadmorskich
27. Tow. Pomocy Młodzieży i Dzieciom Polskim z Kresów
28. Tow. Pomocy Polonii Zagranicznej
29. Wolna Wszechnica Polska
30. Zjednoczenie Polskich Związków Śpiewaczych i Muzycznych

31. Główna Szkoła Muzyczna
32. Związek Harcerstwa Polskiego
33. Związek Izb Przemysłowo-Handlowych
34. Zw. Polaków z Rumunii w Polsce
35. Zw. Pracy Obywatelskiej Kobiet
36. Zw. Teatrów Ludowych
37. Zw. Nauczycielstwa Polskiego
38. Zw. Związków Sportowych
39. Liga Popierania Turystyki
40. Zw. Strzelecki
41. Zw. Sokolstwa.

Szczególnie blisko współpracowały ze Światowym Związkiem: Związek Harcerstwa Polskiego, Fundusz Szkolnictwa Polskiego Zagranicą, Towarzystwo Pomocy Polonii Zagranicznej oraz Stowarzyszenie Opieka Polska nad Rodakami na Obczyźnie.

2. Współpraca ze Związkiem Harcerstwa Polskiego.

Związek Harcerstwa Polskiego pracuje w pełnym uzgodnieniu działalności ze Światowym Związkiem, jako naczelną reprezentacją Polonii Zagranicznej.

Współpraca ta opiera się z jednej strony na powyższym stwierdzeniu, z drugiej natomiast na uznaniu przez Światowy Związek Harcerstwa jako zasadniczej formy organizowania młodzieży polskiej zagranicą.

Opierając się na powyższych przesłankach, Dział Zagraniczny Naczelnictwa Z. H. P. uzgadnia z władzami Światowego Związku wszystkie zagadnienia zasadnicze.

Ze strony Światowego Związku, Dział Zagraniczny N. Z. H. P. doznaje wszechstronnego poparcia w pracy.

Współpraca Działu Zagranicznego N. Z. H. P. ze Światowym Związkiem rozwija się nadzwyczaj zgodnie i daje jak najlepsze rezultaty.

W ogólnych ramach pracy zagranicznej harcerskiej Dział Zagraniczny Naczelnictwa oraz Wydziały Zagraniczne Głównych Kwater centralizują w swych rękach sprawy zasadnicze. One również odgrywają rolę czynnika, inicjującego prace innych ogniw organizacyjnych za pośrednictwem referentów i referentek zagranicznych przy poszczególnych Chorągwiach Z. H. P.

Tego rodzaju struktura przyjęta w pracy zagranicznej Związku Harcerstwa Polskiego zapewnia:

- a) ciągłość oraz programowość akcji współpracy Z. H. P. z Harcerstwem Zagranicznym.
- b) jednolity kontakt i stosunek Z.H.P. do organizacji i instytucji, prowadzących pracę wśród Polonii Zagranicznej,
- c) należyte rozprowadzenie ideologii Polonii Zagranicznej w masach młodzieży harcerskiej oraz wśród starszego społeczeństwa polskiego, zgrupowanego wokół Harcerstwa w Kołach Przyjaciół.

Struktura ta stale się ulepsza, dostosowując się do potrzeb i wymogów naszej pracy.

Młodzież polska pracuje metodą harcerską na terenie 17 państw (z Polską włącznie). W krajach europejskich harcerstwo skupia 15572 mło-

dzieży. W porównaniu z rokiem poprzednim ilość harcerzek i harcerzy wzrosła o 3581 osób. W krajach poza europejskich jest, według posiadanych danych, 53532 harcerzek i harcerzy. W sumie harcerstwo polskie za granicą zamyka się w cyfrze 79104.

Tegoroczna akcja obozowa i kursowa objęła 165 imprez, w których wzięło udział 3818 uczestników. W obozach tych osiągnięto 234767 harcerzodni. Co roku większa ilość terenów przystępuje do swej własnej akcji obozowo-kursowej. W ostatnim okresie obozowym, nawet najmniejsze tereny, jak Austria i najmłodsze, jak Kanada miały już swoje obozy i kursy (na tym terenie bawił specjalny instruktor z Polski przez 3 miesiące).

W Polsce dla harcerstwa z zagranicy odbyło się 12 kursów z 219-ma uczestnikami, którzy reprezentowali 13 terenów. W całej akcji, zarówno za granicznej jak i krajowej, wzięło udział 55 instruktorów i instruktorek. Współpracowało w akcji 101 instruktorek i instruktorów oraz 14 wycieczek, które wyjechały z kraju zagranicę. Wycieczki te odgrywały szczególnie dużą rolę, gdyż spełniając ważne zadanie propagandy imienia Polski, były czynnikiem wzmożenia poczucia mocy i dumy narodowej.

Specjalną pozycję zajmuje tutaj druga wyprawa instruktorska do Stanów Zjednoczonych, która w głównej mierze kontynuowała akcję kształceniową w harcerstwie polskim na terenie Stanów, podczas wyprawy zeszłorocznej.

W dziedzinie pracy harcerstwa na terenie zagranicznym wymienić również należy akcję pomocy. Szereg terenów zaopatrzony został w pomoce pracy harcerskiej oraz biblioteki. W tym zakresie pozycja wysłanych na tereny przez Światowy Związek Polaków z Zagranicy bibliotek harcerskich w ogólnym zestawieniu wysłanych materiałów stanowi bardzo poważną pozycję.

Dział zagraniczny Z. H. P. zcentralizował u siebie wysyłkę pism harcerskich („Na Tropie“, „W Kręgu Wodzów“, „Skrzydła“, „Harcerstwo“ itp.), oraz zorganizował w czasopiśmie „Na Tropie“ specjalny dodatek dla Polonii Zagranicznej.

Akcja ta doprowadziła do wzmożenia się ruchu harcerskiego wśród Polonii Zagranicznej, oraz do znaczniejszego zacieśnienia więzów współpracy i przyjaźni pomiędzy młodzieżą polską z zagranicy a harcerstwem w Polsce.

W dziale pomocy kulturalno-oświatowych i sportowych Z. H. P. przesyłał za pośrednictwem Światowego Związku do poszczególnych organizacji młodzieżowych zagranicą dość pokaźną ilość różnych pomocy świetlicowych i sportowych. Ponadto Z.H.P. przesyłał przeszło 400 książek i ponad 16.000 egzemplarzy czasopism harcerskich.

3. Współpraca z Towarzystwem Pomocy Polonii Zagranicznej.

Związek ściśle współpracuje z Towarzystwem Pomocy Polonii Zagranicznej, które powołane zostało do życia celem prowadzenia propagandy zagadnień Polonii Zagranicznej wśród najszerzych mas społeczeństwa polskiego w kraju, oraz celem zbierania odpowiednich funduszy na pracę kulturalno-oświatową wśród Polonii Zagranicznej.

W roku bieżącym Towarzystwo Pomocy Polonii Zagranicznej, po rozwiązaniu pierwszych, najtrudniejszych zagadnień organizacyjnych, rozpoczęło ożywioną działalność, mającą na celu:

1. usprawnienie aparatu organizacyjnego w terenie,
2. zdobycie jak największej ilości członków,
3. wyszkolenie zastępu instruktorów propagandy,
4. zaznajomienie społeczeństwa z zagadnieniami Polonii Zagranicznej.

W chwili obecnej Towarzystwo Pomocy Polonii Zagranicznej posiada we wszystkich miastach wojewódzkich zorganizowane Okręgi i w większości miast powiatowych zorganizowane Obwody. Prócz tego Towarzystwo posiada z górą 300 Kół, rozrzuconych na terenie całej Polski.

Jeżeli weźmiemy pod uwagę krótki czas istnienia Towarzystwa i z drugiej strony liczbę ponad 19000 członków, należących już do niego — to bez wątpienia musimy uznać, że placówka ta znalazła dla swoich wielkich haśle i celów zaufanie i zrozumienie wśród społeczeństwa.

Pragnąc mieć ułatwioną pracę na terenie Okręgów i Obwodów, gdzie trudno jest często dotrzeć z centrali — Zarząd Główny Towarzystwa Pomocy Polonii Zagranicznej zorganizował Kurs Prelegentów Okręgowych, połączony z Wystawą Prasy Polonii Zagranicznej. Kierownikiem Kursu, który trwał od 24 — 30 sierpnia, był Redaktor Stanisław Gąsiorowski, Dyrektor Biura Zarządu Głównego Towarzystwa.

Program Kursu objął zagadnienia życia Polonii Zagranicznej i problemy ekonomiczno-społeczne, związane z 8-mio milionową rzeszą Polaków, zamieszkających na terenach zakordonowych i emigracyjnych. Wykładowcami na Kursie byli wybitni znawcy tych zagadnień.

Trzydziestu kilku absolwentów Kursu, zgłoszonych przez poszczególne Okręgi Towarzystwa, jest obecnie instruktorami propagandy na terenie własnych Okręgów. Biuro Zarządu Głównego, pragnąc dać możliwość jak najszerszym warstwom społeczeństwa polskiego bezpośredniego zaznajomienia się z zagadnieniami Polonii Zagranicznej, opracowało i skompletowało specjalną biblioteczkę, przeznaczoną dla poszczególnych placówek Towarzystwa.

Biblioteczka ta obejmuje ponad 45 książek. Koszt jej, dzięki dużemu rabatowi księgarskiemu, dochodzącemu do 40%, Biuro Zarządu Głównego skalkulowało na 50.— zł. Biblioteczki te, prócz oddziałów Towarzystwa, zakupiło szereg szkół i gimnazjów. Poza tym w okresie od 1 listopada do 30 marca Towarzystwo Pomocy Polonii Zagranicznej prowadzi akcję odczytową na terenie całej Polski. Odczyty te prowadzone są przez prelegentów centrali, oraz Okręgi organizują je we własnym zakresie przy pomocy instruktorów propagandy, absolwentów wyżej wspomnianego Kursu.

Akcja odczytowa, poza zaznajamianiem społeczeństwa z Polonią Zagraniczną i jej życiem, ma również na celu zjednywanie dla Towarzystwa nowych członków.

W roku bieżącym Zarząd Główny Towarzystwa Pomocy Polonii Zagranicznej ukonstytuował się w sposób następujący:

Prezes	— W-Minister Komunikacji Julian Piasecki
V-Prezes	— Pułkownik dypl. Władysław Kiliński
Sekretarz	— Inż. Leon Stachórski
Skarbnik	— Dyrektor Emil Modrycki
Zastępca	— Stanisław Dąbrowski

Członkowie Zarządu: Dyrektor Jan Dębski, Dyrektor Stefan Szweadowski, Melchior Wańkowicz, Pułkownik Bolesław Świdziński, Dyrektor Mieczysław Fularski, Dyrektor Mieczysław Zaleski.

Nadmienić tu jeszcze wypada, że w okresie letnim Towarzystwo Pomocy Polonii Zagranicznej przyjmuje wycieczki Polaków z Zagranicy. W okresie sprawozdawczym przyjęto ponad 13 wycieczek z całego świata.

Wzorem roku 1937 Towarzystwo Pomocy Polonii Zagranicznej przeprowadza w terminie od 15 stycznia do 14 lutego 1938 roku Zbiórkę na Fundusz Szkolnictwa Polskiego Zagranicą. W dniu 30 stycznia Towarzystwo organizuje „Dzień Polaka z Zagranicy“, który będzie manifestacją na rzecz Polonii Zagranicznej.

Jeżeli chodzi o Zbiórkę w roku 1937, widzimy, że Towarzystwo, jakkolwiek było jeszcze wówczas organizacją młodą — przeprowadziło zbiórkę bardzo sprawnie. Pomimo akcji Pomocy Zimowej (wprowadzonej po raz pierwszy), zbiórki na F.O.M. i F.O.N. suma globalna uzyskana ze Zbiórki wynosi 550.554,55 zł. Tak jak i w roku bieżącym protektorat nad Zbiórką i Dniem objeli: Prezydent Rzeczypospolitej Profesor Ignacy Mościcki, Marszałek Polski Edward Śmigły Rydz, J. E. Prymas Polski Ks. Kardynał dr. August Hlond.

4. Współpraca z Funduszem Szkolnictwa Polskiego Zagranicą.

Instytucją ściśle związaną ze Światowym Związkiem jest fundacja p. n. „Fundusz Szkolnictwa Polskiego Zagranicą“, której celem jest popieranie i utrzymywanie szkolnictwa polskiego za granicą, oraz utrzymywanie w społeczeństwie polskim świadomości o potrzebie przeciwdziałania wynaradawianiu się młodego pokolenia polskiego za granicą. Do osiągnięcia tych celów fundacja dąży za pomocą: 1) udzielania pomocy materialnej szkolnictwu polskiemu i polskim organizacjom oświatowym za granicą, 2) wydawania książek, oraz popierania wydawnictw instytucyj i stowarzyszeń o pokrewnych celach, 3) urządzania odczytów, zebrań publicznych, zjazdów, obchodów, zbiórek i tym podobnych imprez dochodowo-propagandowych.

Bilans pięcioletniej działalności Funduszu Szkolnictwa Polskiego Zagranicą przedstawia się następująco:

a) Z dorocznych zbiórek, organizowanych w rocznicę strajku szkolnego — t. j. w okresie od 15 stycznia do 15 lutego — uzyskano:			
w roku 1933 — zł. 370.390.02,	przy czym koszty organizacji		
		zbiórki wyniosły — zł. 10.720.31	
w roku 1934 — zł. 445.753.45,	koszty organizacji	— zł. 17.687.21	
w roku 1935 — zł. 928.339.79,	„ „	— zł. 19.045.62	
w roku 1936 — zł. 694.672.82,	„ „	— zł. 24.833.25	
w roku 1937 — zł. 570.145.94,	„ „	— zł. 19.591.39	

Na wynik finansowy ostatniej zbiórki 1937 roku złożyły się ofiary zebrane w szkołach — 108.632.23 zł., przez komitety wojewódzkie — 259.958.71 zł., w wojsku — 20.924.57 zł., za granicą — 18.292.35 zł., przez Syndykat Emigracyjny — 3.046.64 zł., dotacje — 158.550.—zł., oraz uzyskano z rozsprzedaży broszur propagandowych — 740.44 zł.

b) Uzyskane drogą dorocznych zbiorów sumy przyczyniły się w dużym stopniu do powstania pierwszych dwóch średnich zakładów naukowych w największym środowisku polskim na terenie Europy — w Niemczech. Pierwsze męskie gimnazjum polskie w Bytomiu na Śląsku Opolskim uruchomiono w listopadzie 1932 r.; uroczystość otwarcia II-go męskiego gimnazjum w Kwidzynie (Prusy Wschodnie) nastąpiła w dniu 10 listopada 1937 roku. Jednocześnie w najbliższej przyszłości wznowione zostaną prace około budowy pierwszego liceum żeńskiego w Raciborzu na Śląsku Opolskim.

Poza tym akcja subwencyjna obejmowała zarówno środowiska polskie na terenie Europy, jak i na terenach zamorskich.

Do roku szkolnego 1936/37 włącznie przekazano na tereny Polonii Zagranicznej ogółem złotych 2.351.176.36.

Na rok szkolny 1937/38 przeznaczono na akcję pomocy szkolnictwu polskiemu za granicą kwotę zł. 839.295.—, która obejmuje budowę nowych ośrodków szkolnych, utrzymanie burs, prowadzenie kursów języka polskiego, oraz utrzymanie całego szeregu organizacji polskich zagranicą, prowadzących akcję kulturalno-oświatową.

W skład Zarządu Funduszu wchodzi: pp. Prezes Dr. Bronisław Helczyński, Wice-Prezes Stanisław Dąbrowski, Skarbnik: Stanisław Dippel, Sekretarz: Stefan Lenartowicz, Członek Zarządu: prof. Dr. Bogdan Nawroczyński.

5. Współpraca ze Stowarzyszeniem Opieka Polska nad Rodakami na Obczyźnie.

W okresie sprawozdawczym Związek współpracował ze Stowarzyszeniem Opieka Polska nad Rodakami na Obczyźnie, które działa pod wysokim protektoratem J. Em. Ks. Kardynała Hłonda, Prymasa Polski. W walnym zjeździe Stowarzyszenia, który odbył się w Poznaniu, brał udział w imieniu Światowego Związku p. Dyrektor Lenartowicz.

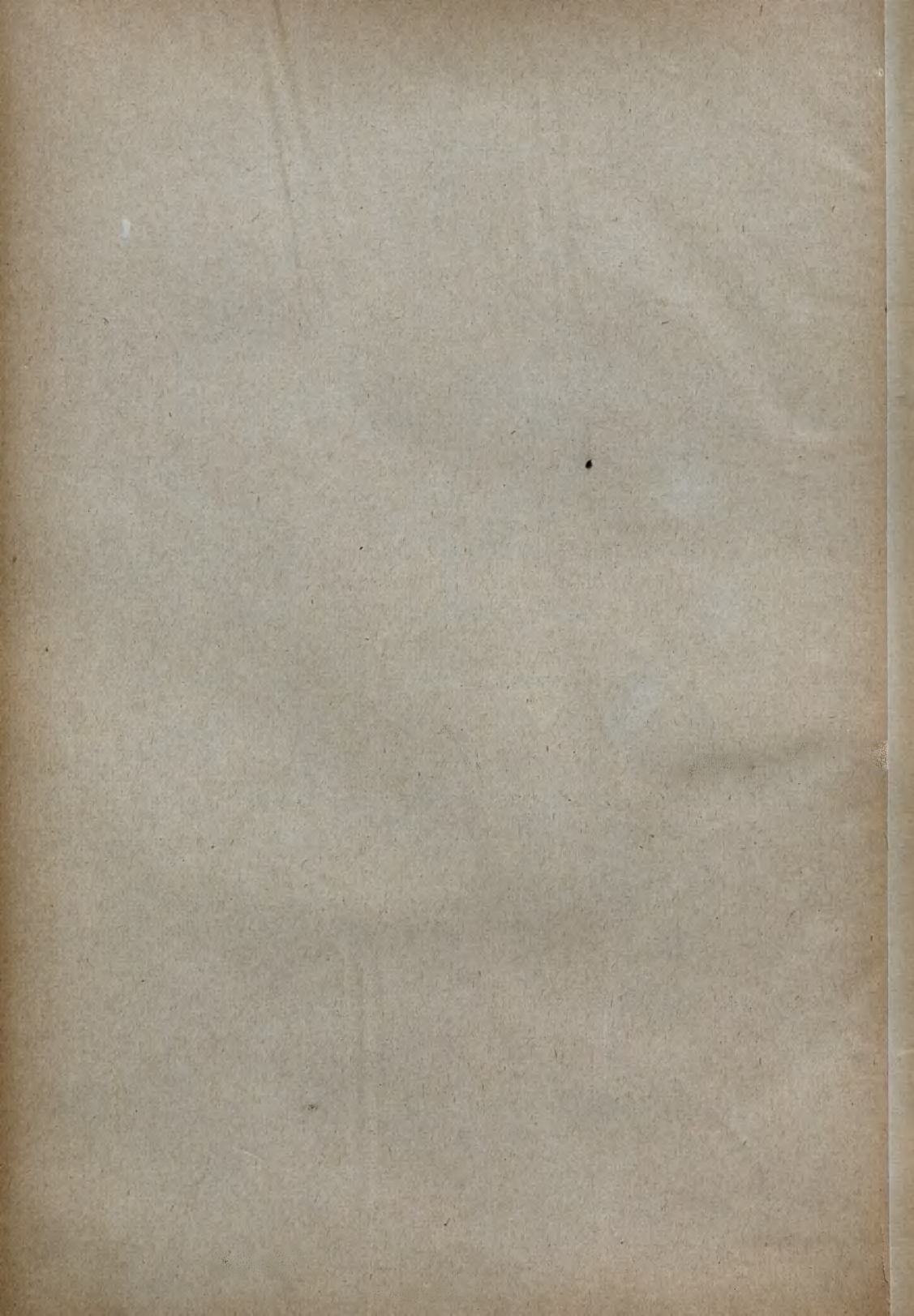
Szczególniej żywą współpracę okazywało Stowarzyszenie w przyjmowaniu wycieczek Polaków z Zagranicy przybywających do Poznania. Niemal wszystkie wycieczki oraz uczestnicy kursów, organizowanych przez Związek, byli bardzo gościnnie i serdecznie podejmowani w Warszawie, a głównie w Poznaniu przez Stowarzyszenie, które posiada tam swą siedzibę centralną.

SPIS TREŚCI.

	Str.
Słowo wstępne	3
I. DZIAŁALNOŚĆ WŁADZ ŚWIATOWEGO ZWIĄZKU POLAKÓW Z ZAGRANICY	5
1. Władze kierownicze:	5
a) Prezydium Rady Naczelnej (skład i działalność)	5
b) Komisja Rewizyjna	6
c) Sąd Organizacyjny	6
2. Komitety i Komisje	6
a) stale:	
1. Komitet Wychowania Narodowego Młodzieży Polskiej z Zagranicy	6
2. Komitet Gospodarczy	6
3. Komisja Pracy wśród Kobiet Polskich z Zagranicy	6
4. Komisja Stypendialna	7
b) niestałe:	
1. Komitet budowy Domu Polonii Zagranicznej im. Mar- szałka Józefa Piłsudskiego w Warszawie	7
2. Komisja prawników R. P. dla współpracy z prawnikami polskimi zagranicą	7
3. Komisja Wniosków	7
4. Kolegium Odznaki Honorowej	7
II. ORGANIZACJA BIURA I PRAC ŚWIATOWEGO ZWIĄZKU POLAKÓW Z ZAGRANICY	8
1. Biuro:	8
a) Uwagi ogólne	8
b) Referat Studiów	8
c) Wydział Terenowy	9
d) Wydział Organizacyjny	9
e) Biuro Prasowe	9
f) Wydział Administracyjny	10
2. Kontakty z terenami	10

	Str.
III. AKCJA WYCHOWAWCZA	11
1. Kursy i obozy w Ośrodku Wychowawczym w Groniku	11
2. Kurs Wiedzy o Polsce	12
3. Kurs kierowników pracy młodzieżowej	13
4. Konferencje młodzieżowe	14
5. Harcerska akcja letnia	14
6. Praktyki wakacyjne	16
7. Kluby Młodzieży Polskiej z Zagranicy	16
8. Akcja stypendialna	17
a) uwagi ogólne	17
b) Stypendia w Polsce	18
c) Stypendia zagranicą	18
IV. AKCJA OŚWIATOWO-KULTURALNA	19
1. Uwagi ogólne	19
2. Zagadnienia szkolne	19
3. Chóry	20
4. Teatr	21
a) ochotniczy	21
b) kukielkowy	21
5. Świetlice	22
6. Biblioteki	22
7. Akcja Szkoleniowa i Oświatowo-Kulturalna	23
a) Kurs dyrygentów chórów	23
b) Kurs instruktorów świetlicowych	23
c) Kurs kierowników teatru kukielkowego	24
8. Kurs kultury polskiej dla siostr-nauczycielek ze Stanów Zjednoczo- nych.	25
a) Pierwszy kurs	25
b) Drugi kurs	26
V. AKCJA KOMITETU WYCHOWANIA NARODOWEGO MŁODZIEŻY POLSKIEJ Z ZAGRANICY	28
1. Uwagi ogólne	28
2. Sekcja szkolna	28
3. Sekcja przedszkolna	29
4. Sekcja nauczycielska	30
5. Sekcja książki	30
VI. AKCJA KOMISJI PRACY WŚRÓD KOBIET POLSKICH Z ZAGRANICY	31
1. Uwagi ogólne	31
2. Akcja wśród kobiet polskich zagranicą	31
3. Kurs dla działaczek społecznych polskich organizacji kobiecych za- granicą	32
VII. SPORT I WYCHOWANIE FIZYCZNE	33
1. Stypendyści w C. I. W. F.	33

	Str.
2. Kursy sportowe	34
a) Kurs narciarski	34
b) Kurs przodowników sportów wodnych i budowy kajaków	34
c) Wychowanie fizyczne na K. W. o P.	34
3. Szybownictwo	35
4. Turystyka	36
VIII. AKCJA PRASOWO - PROPAGANDOWA	38
1. Wydawnictwa periodyczne	38
a) „Polacy Zagranicą”	38
b) „Polska”	39
c) Biuletyny Światowego Związku Polaków z Zagranicy	39
2. Zagadnienie książki	40
3. Akcja filmowa	42
4. Akcja radiowa	43
IX. AKCJA GOSPODARCZA	45
1. Uwagi ogólne	45
2. Kurs Spółdzielczy	47
3. Kurs przysposobienia rolniczego na Blichu	47
4. Kurs rolniczy dla chłopców w Opsie	48
5. Wędrowny kurs gospodarstwa domowego dla dziewcząt w Druż	48
6. Kurs Ekspertowy	48
X. SKŁADNICA POMOCY KULTURALNO - OŚWIATOWYCH	50
XI. INNE ZAGADNIENIA AKTUALNE	55
1. Dom Polonii Zagranicznej im. Marszałka Józefa Piłsudskiego w War- szawie	55
2. Ośrodek Wychowawczy w Groniku	57
XII. WSPÓŁPRACA Z DUCHOWIEŃSTWEM POLSKIM	59
XIII. WSPÓŁPRACA Z ORGANIZACJAMI SPOŁECZNYMI W KRAJU	62
1. Uwagi ogólne	62
2. Współpraca ze Związkiem Harcerstwa Polskiego	63
3. Współpraca z Towarzystwem Pomocy Polonii Zagranicznej	64
4. Współpraca z Funduszem Szkolnictwa Polskiego Zagranicą	66
5. Współpraca ze Stowarzyszeniem Opieka nad Rodakami na Obczyźnie	67

Biblioteka Śląska w Katowicach
ID: 0030001667139

II 43206/1936/1937